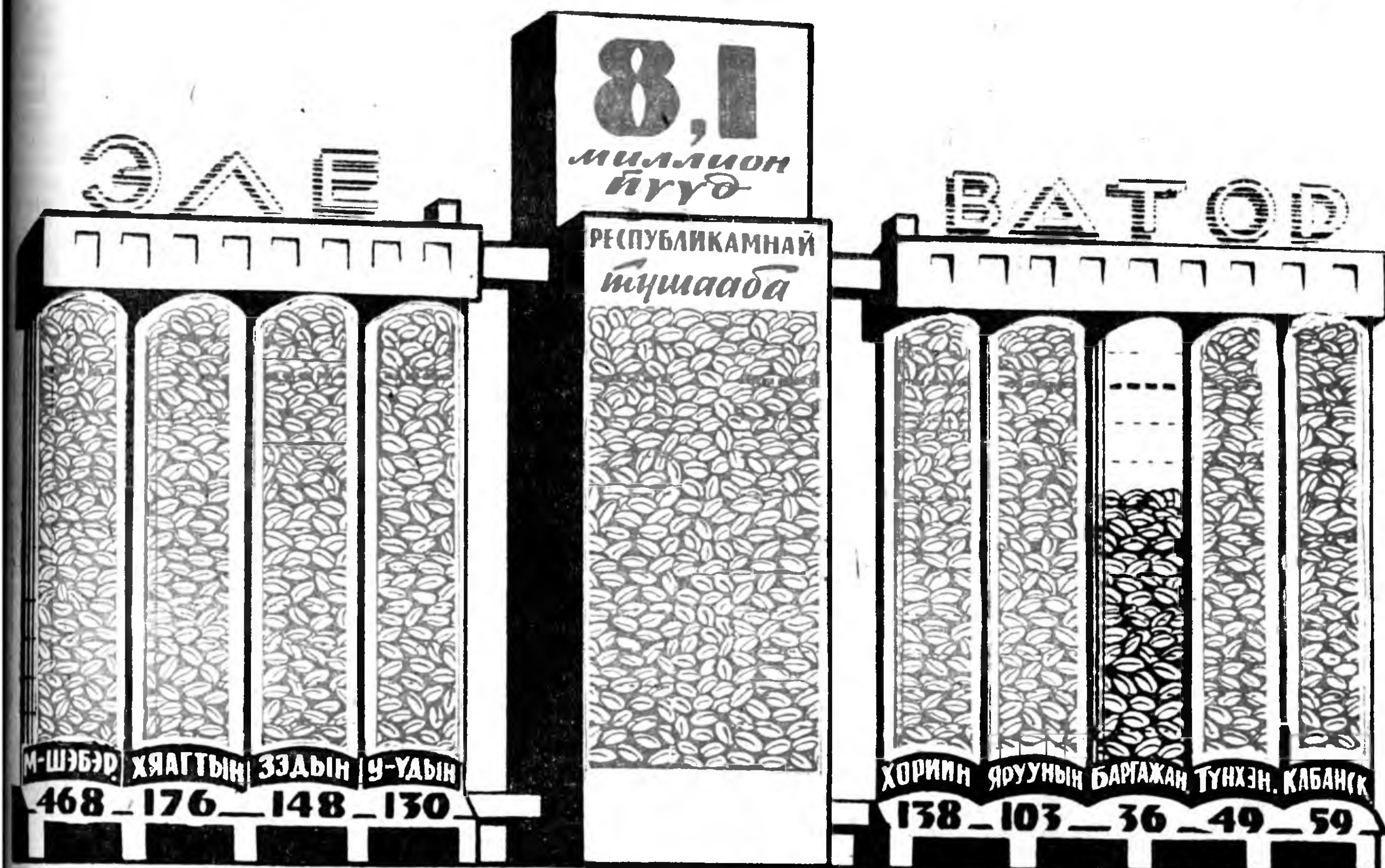
БУРЯАДАЙ ТАРЯАШАДАЙ ЕХЭ ИЛАЛТА

Республикамнай 8.136.000 пүүд таряа Эхэ орондоо тушааба

⊙ Республикын ажахынуудай гүрэндэ худалдаһан бүхы орооһоной 7.068.000 пүүдынь шэниисэ болоно.

⊙ Республикын хүдөө ажахын станци, хүдөө ажахын институдай һуралсалай ажахы, «Скотооткорм» трест, гахай шахадаг совхоз, хүдөө ажахын техникумэй һуралсалай ажахы, профтехһуралсалай управлени, «Рыбакколхозсоюзай» ажахынууд хамтадаа 119 мянган пүүд орооһо гүрэндөө тушаажа, өөһэдынгөө хубитые оруулалсаба.

⊙ Социалис уялгаһаа гадуур республикымнай ажахынууд гүрэнһөө уриһаар абаһан 205 мянган пүүд таряа үшөө бэлэдхэлэй пунктнуудта тушааһан байна.

ХАНИ БАРИСААН, ҮГЭЕЭ ОЙЛГОЛСОЛГО

Советско-Индонезийскэ хамтын коммюнике

Индонезиин Республикын Президент, Премьер-Министр д-р Сукарно СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй, Советскэ правительствын уряалаар СССР ерэжэ, суугтаа ябалсаһан хүнүүдтэеэ хамта сентябриин 29-һөө октябриин 1 хүрэтэр айлшалаа. Индонезиин Президент СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевтой уулзаһан, хөөрэлдэһэн байна гэжэ Советско-Индонезийскэ хамтын коммюнике соо хэлэгдэнэ. Тэрэшэлэн СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоянтай хөөрэлдэһэн байна. Эдэ уулзалганууд ба хөөрэлдөөнүүд үнэн сэхэ харилсаанай, хани барисаанай, үгэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө.

Тэгшэ эрхэ, алишье талыһаа ашаг туһа, сүлөөтэ байдал хүндэлхэ ябадал үндэһэ болгоһон советско-индонезийскэ харилсаан хоёр ороной арадуудай аша туһада амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байнхай гэжэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ тэмдэглэгдээ.

Тэрэшэлэн мүнөөнэй уласхоорондын байдалда хабаатай шухала асуудалнуудаар хоёр талын һанал бодол зүбшэн хэлсэгдээ. Энэнһээ харахада, Советскэ Союз ба Индонези мүнөө сагай гол асуудалнуудаар тон дүтэрхы хараа бодол баримталдаг байна. Империализмда, колониализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда эсэргүүсэн, бүхы дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал хангахын түлөө тэмсэхэһээ үлүү шухала зорилго мүнөө байхагүй гэжэ коммюнике соо хэлэгдэнэ. Эб найрамдалай улам ургажа байгаа хүсэнүүд ядерна дайнай аюулые усадхан зайсуулхын тула шэнэ алхам хэхэ эрилтэ табина.

Империализмда, колониализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда эсэргүүсэн тэмсэжэ байгаа дэлхэйн бүхы хүсэнүүдые эмхидхэн жагсааха хэрэгтэ Президент Сукарнын онсо ехэ үүргэ дүүргэдэгые Советскэ правительство үндэрөөр сэгнэнэ.

Амгалан байдалай түлөө, арадуудай хоорондын хани барисаанай түлөө тэмсэлдэ Советскэ правительствын толгойлогшо Н. С. Хрущевой саг үргэлжэ оролдолго, хүсэлэлгэ гаргажа байһые Президент Сукарно үндэрөөр сэгнэнэ. Газар уһанай талаар арсалдаануудые, хилын асуудалнуудые эбэй ёһоор шиидхэхэ тухай уласхоорондын хэлсээ баталха гэһэн Н. С. Хрущевой уряае дүүргэлгэ хойшолуулашагүй түү, али удаарууланагүй бэелүүлэгдэхэ зорилго болоно гэжэ Президент мэдүүлбэ. Бусадай газар дээрэ байһан гадаадын сэрэгэй баазануудые усадхаха, гадаадын зэбсэгтэ хүсэнүүдые гаргаха гээшэ хойшолуулашагүй шухала хэрэг болоно гэжэ хамтын коммюнике соо онсолон тэмдэглэгдэнэ. Колониализмын ба шэнэ түхэлэй колониализмын элдэб аашa, үзэгдэлнүүдые хоёр тала эрид шууд буруушаана.

Азиин, Африкын оронуудай ерэхэ жэлдэ зарлагдаха конференци империализмда, колониальна дарлалтада эсэргүү бүхы хүсэнүүдые нэгэдхэжэ шадаха, амгалан байдал хангахын түлөө тэмсэлдэ хубита нэмэринь болохо гэжэ хоёр тала найдадаг байһанаа элирхэйлэн мэдүүлбэ. Хайшаашье хабаададаггүй оронуудай Каирта һаяар нээгдэхэ конференци империализмда, колониализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда эсэргүүсэн саашадаа тэмсэхын тула дэлхэйн бүхы түрүү хүсэнүүдые нэгэдхэжэ шадаха, тиигэһэнэй ашаар уласхоорондын асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, арадуудай хоорондын хани барисаа бэхижүүлгэдэ туһа хүргэхэ байха гэжэ Советскэ Союз, Индонези найдана.

Хоёр талынхид дэлхэйн зарим орон нютагуудта түгшүүритэй байдалай тохёолдоһон тушаа һанаата болоно байһанаа элирхэйлнэ, энэ нютагтахи гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ империалис гүрэнүүдэй хамаарһанһаа уламжалан Зүүн—Үрдэ Азидахи байдалай хурсадаһанда онсо анхарал хандуулна. Үрдэ Вьетнамда империалис хүсэнүүдэй үүдхэһэн зэрхэг түримхэй ябуулгые, ДРВ-дэ эсэргүү сэрэгэй хардалга гурдалгые, тэрэшэлэн Лаостохи хархис хүсэнэй һүйдхэхы ябуулгые Советскэ Союз болон Индонези эрид буруушаана.

Хоёр талынхид киприот, кубын арадые дэмжэдэг тухайдаа хамтынгаа коммюнике дотор мэдүүлбэ. Совет, индонез хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалганууд, хөөрэлдөөнүүдэй үедэ хоёр оронойнгоо хоорондын харилсаа холбооe саашаданъ үргэдхэхэ, бэхижүүлхэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Индонезиин зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ шухала сэрэгэй хэрэгсэлнүүдые нэмэжэ худалдан абажа Индонезиин хамгаалтын хүсые улам шангадхаха гэжэ хэлсэгдээ. СССР-эй болон Индонезиин хоорондохи политическэ, экономическэ болон соёл гэгээрэлэй харилсаа холбооe саашаданъ хүгжөөхэ хэрэгтэ туһа хүргэхые хоёр тала ехэтэ хүсэнэ.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй орган

№ 235 (10603) | 1964 оной октябриин 3, суббото | Сэн 2 мүнгэн

НАМАРАЙ ПААР ХАХАЛАЛГЫЕ ХУРДАДХАХА

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА НАМАРАЙ ПААР ХАХАЛАЛГЫН, ШЭНЭ ГАЗАР ЭЛДҮҮРИЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ

1964 оной октябриин 1-нэй мэдээн

(түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Управленинүүд, аймагууд	Намарай паар хахалалга	Шэнэ газар элдүүрилгэ
Түнхэнэй	89	17
Кабанскын	63	6
Улаан-Үдын	57	14
Хяагтын	53	17
Мухар-Шэбэрэй	53	38
Баргажанай	51	19
Яруунын	41	14
Зэдын	39	25
Хориин	37	9
Баунтын	—	35

Намарай сагта тарялангаа ехээр хахалжа абаһан ажахынууд юу хэлэхэ байнаб? Ерэхэ жэлдэ баян ургаса абаха ха юм. Юундэб гэбэл: хабарай үедэ республикымнай түрүү ажахынууд намарай паар хахалалгые ургадхэжэ, ороо һо таряа болон бусад ургамалнуудай ургасые нилээд ехэшэлүүлнэ бшуу.

Энээнэй аша туһые һайса мэдэһэн ажахынууд мүнөө намаршье паар хахалалгые эмхитэйгээр үнгэргэжэ байнхай. Жэшээлхэдэ, Түнхэнэй аймагай ажахынууд энэ жэлдэ 15 мянган гектарта намарай паар хахалха түсэбтэй юм. Октябриин 1-нэй байдалаар эндэхи колхоз, совхозууд хамта 13283 гектар газар хахалаа гэхэ гү, али түсэбөө 89 процент дүүргээ. Тиигэжэ түс управлениин ажахынууд республика дотороо һайн жэшээ харуулна.

Имагтал намарай үедэ тарянанай намарай эхэнхинь хахалагдадаг дээрээ түнхэнэйхид жэл бүри баян ургаса хуряадаг болонхой. Тиимэ газарта тарилга хэхэдэ сэбэр паар дээрэ тариһанда орходоо өөрэгүй ургаса абтана бшуу. Түсэхайлхада, эндэхи «Сибиряк» колхоз нёдондо намар хахалагдаһан газар дээрэ тарилга хэжэ, мүнөө намар тэндэһээ га бүриин 15—20 центнер шэниисэ абаа. Һүүлэй мэдээгээр түс артелиин механизаторнууд 4197 гектарта намарай паар хахалаад байна.

Тиихэдэ Кабанскын управлениин ажахынууд мүнөө намар нилээд ехэ газар хахалаа. 30 мянган гектар намарай паар хахалагдаха аад, тэрэнэй эхэнхи хуби гэхэ гү, али 19 мянга шахуу гектарынь хахалагдаа. Дурсагдаһан управленинүүдэй ажахынууд таряа хуряалгын түрүүшын үдэрһөө эхилээд механизаторнуудай хүсые паар хахалалгада элсүүлэлсэһэн, энэ хүдэлмэри һүниин халаанда эмхидхэгдэһэн байна.

Гэбэшье, республикымнай зарим нютагуудта энэ хүдэлмэри аали ноёшоор үнгэргэгдэнэ. Мүнөөдэр толилогдоһон мэдээн дээрэ харахада, илангаяа бирагүй байдал Хориин управлениин ажахынуудта үзэгдэнэ. Эндэхи колхоз, совхозууд 28 мянган гектар газар хахалха байһан аад, оройдоол 10 гаран мянгыень хахалаа гэхэ гү, али түсэбөө минил 37 процент дүүргээ. Намарай паар хахалалгын удааржа байһан ушар нэн түрүүн ажалайнь муугаар эмхидхэгдэһэнһээ болоно.

Олонхи ажахынууд кукурузаяа хуряажа дүүргээд, тэрэ газараа мүнөө болотор хахалжа абаагүй. Мүн полинууд дээрэхи һолоомон саг соогоо хуряагдажа абтанагүй. Хэрбээ хуряалгын түрүүшын үдэрһөө эхилээд, һолоомо суглуулха хүдэлмэри ябуулагдаһан байбал, энэ намар ажахынууд эхэнхи тарялангаа хуряажа абаад байха һэн. Зэдын управленидэ байдалынь баһал иимэрхүү. Эндэхи ажахынууд 36600 гектарта намарай паар хахалха байгаад, оройдоол 14 мянган гектар газар хахалаа.

Энээнтэй хамта, манай республикын колхоз, совхозууд энэ жэлдэ 61 мянга 200 гектар шэнэ газар элдүүрилжэ, ерэхэ жэлэй тарилгада бэлдэхэ байгаа. Энэ хүдэлмэри мүнөө дээрээ хангалтагүй. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн 9 һара соо оройдоол 10716 гектар гэхэ гү, али түсэбынь 17 процент бэелүүлэгдээд байна. Энэ талаар Хориин, Кабанскын управлениин ажахынууд гээгдэжэ ябана.

Мүнөө хүйтэнэй саг орожо байна. Тиимэһээ намарай паар хахалалгые, шэнэ газар элдүүрилгые ойрын үдэрнүүдтэ эмхитэйгээр дүүргэхын тулада колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд зохихо хэмжээ абаха зэргэтэй.

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЭДЭ—МАША ЕХЭ АНХАРАЛ

Октябрь һара гаража, уула хадын оройгоор байрын саһан унажа, үбэлэй хүйтэнэй удангүй ерэхые мэдүүлнэ. Адууһа малаар олон манай республикын колхоз, совхозуудай ажахыда айхабтар харюусалгатай үе — малай үбэлжэлгэ газаа ороба. Таба — зургаан һарада унжагайрдаг үбэлэй нюрууе тэдээндэ һайнаар лэ бэлдэһэн ажахынууд амжалтатайгаар дабажа гарадаг. Хайшa хэрэгээр, аали нообшоор энээндэ хандаашад харатай хоротойгоор хэһээгдэдэг, мал адууһаяа алдажа, мартагдашагүй хохидолдо ородотынь мэдээжэ.

Илангаяа жэжэ мал — хурьга, түлгэд, тугал бүрүү зунай тэнигэлэн сагай һүүлээр түрүүшынхеэ шэмэрүүн хүйтэндэ сошордожо, тамираа түргөөр алдадаг. Колхоз, совхозуудай зарим дүршэл багатай хүтэлбэрилэгшэд ажахыдаа шэнээр нэмэһэн эдэ жэжэ малай гүүртэ, отарануудта саг соонь үбэлжэхэ байра бэлдэнгүй байжа, тэдэнээ ехээр зүдэрөөдэг, үхэл гарзада оруулдаг байна. Тиимэһээ ажахын хүтэлбэрилэгшэд эдэ жэжэ малые үбэлжэлгын түрүүшын үдэрһөө дулаан һайн байрада оруулжа, үбһэ тэжээлээр хүсэд хангаха болоно.

Мүнөө жэлэй үбэлжэлтые колхоз, совхоз бүхэн түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаха дүүрэн аргатай. Байгша ондо ургаса хуряалга хэзээ хэзээнэйхиһээ эртэ дүүрэжэ, адууһа малда эдюулхэ тэжээл элбэг байна ха юм. Имагтал ажахын хүтэлбэрилэгшэд, малшад бүхы мэргэжэл шадабаряа гаргажа, бии байгаа арга боломжонуудаа дүүрэнээр хэрэглэхэ ушартай.

Малай үбэлжэлгэдэ эрхимээр бэлдэжэ, тэрэниие эмхитэйгээр үнгэргэхын тула юу хэхэ хэрэгтэйб?

Нэн түрүүн адууһа малаа һайн байраар, элбэг тэжээлээр хангаха шухала. Дүршэл ехэтэй малшад, ажахын хүтэлбэрилэгшэд энэ талаар бүри хабарһаа бэлдэжэ захалдаг. Хуушан байрануудаа заһабарилдаг, нэмэжэ үбэлжэхэ малдаа шэнэ байра түхеэрдэг заншалтай. Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Семенов), Калининай нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Митыпов) жэлһээ жэлдэ малайнгаа үбэлжэлгэдэ эртээнһээ, һайнаар бэлдэдэг. «Знамя Ленина» колхозой ажахын тооһоото хонишодой, һаалиин бригаданууд бага зэргэ дэмжэлгэ абаад лэ гол түлэб өөһэдынгөө хүсөөр үбэлжэлтэдөө бэлдэнэ. Жэшээнь, эндэхи хонишон Чимит-Цырен Гомбоевой бригадынхид өөһэдөө эртээнһээ барилгын модо бэлдээд, гурбан студентнэрэй туһаламжатайгаар үсөөхэн үдэртэ нялха хурьгатай хонидой байха дулаан байра шэнээр түхеэржэ дүүргээ. Тиихэ зуураа бригадын зарим гэшүүд үбэлдөө хэрэглэгдэхэ һолоомоёо мори тэргээр зөөжэ, үбэлжөөнэйнгөө газаа оруулжа байнхай. Мүн бригада өөһэдынгөө хүсөөр хонидтоо бардам хүрэхэ үбһэ хуряажа абаа. Иимэрхүүгээр түс колхозой бүхы хонишод үбэлжэлгэдөө бэлдэнхэй.

Тиигэбэшье олохон ажахынуудта малай байра задагай зайдан, шэнэ байранууд баригдажа дүүрээдүй, үшөө олон мал үбэлжэхэ газаргүй байһаар. Шалгалта хэжэ үзэхэдэ, ниимэ ушар Бэшүүрэй совхоздо, Зэдын управлениин «Коммунизм», Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхозуудта, «Октябрьский» совхоздо, Хориин управлениин Анаагай совхоздо үзэгдэнэ. Эдэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд үбэлжэлгэдэ бэлэдхэхэ харюусалгатай хэрэгтэ һамалаа хүсэд табяагүй байһаар. Энэ тон бүтэхэгүй ябадал гээшэ. Тиимэһээ ниитынгээ мал ажалда хохидол ушаруулхагүйн тулада иимэрхүү байдалтай хүтэлбэрилэгшэд алдуутаа заһажа, бүхы хүсэеэ малай байра бэлдэлгэдэ зорюулха зэргэтэй. Ургаса хуряалгын һүүлээр энэ яаралтай хүдэлмэридэ олон механизаторнуудые хабаадуулжа болохо бшуу. Мүн «Целинстрой» трестын хүдэлмэришэд ажалаа улам хурдадхаха болоно.

Тэжээл бэлэдхэхэшье талаар дутагдалнууд олон. Мүнөө хүрэтэр республикын колхозуудта аяар 70 гара мянган гектар сабшалан хуряагдаагүй байһаар. Илангаяа Хяагтын, Зэдын үйлэдбэриин управленинүүдтэ — жэл бүри тэжээлээр дуталдадаг газарта — нута тохойнь арбаад мянга гаран гектарта сабшагдаагүй хэбтэнэ. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд, бригадирнууд сабшалангайнгаа ногоое заабол хуряажа абаха уялгатай.

Үнгэрэгшэ үбэлжэлгын үедэ элдэб аргаар һолоомо буйлуулхада, илангаяа гидролизно аргаар шапар жуулхада аша үрэ ехэтэй тэжэ хаа хаанагүй мэдэгдээ. Тиимэһээ поли дээрэхи һолоомоёо гээлтэгүйгөөр дууһыень суглуулжа, байра дээрэнь һурилхэ, малай үбэлжөөнэй газаа оруулха хэмжээн абтахаар.

Гэхэтэй хамта малай үбэлжэлтые амжалтатайгаар үнгэргэхын, тэжээлээ гамтайгаар, аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхын тула ажахы бүхэн тэжээл буйлуулха һайн түхеэрэлгэнүүдые тодхохо болоно. Энэ жэлдэ тиимэ түхеэрэлгэнүүд олон газарта тодхогдожо байнхай. Үйлэдбэриин управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд тэжээл буйлуулха цехүүдые ажахы бүхэндэ эмхидхэхэ талаар тон яаралтай хэмжээ абаха.

Тадна малаа намарай һэрюундэ талха тарянай, кукуруза, горохой үзүүртэ адуулжа, нэмэлтэ тэжээл үгэлсэжэ байгаад, шахан таргадуулбал, үбэлжэлгээ жэншэдгүй дабажа гараха гээшэ.

Малай амжалтатайгаар, табир тарганаар үбэлжэлгэнь түбхын түрүүндэ малшадайл шадабари оролдолгоһоо дулдыдаха байна. Үбэлэй үедэ эрхим һайн, ажалша бэрхэ хүнүүдые, коммунистнууд болон комсомолшуудые энэ хүдэлмэридэ томилхо гэһэн эрилтэ табигдана. Тиихэ зуураа колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд малшадай байхэ гэр байра заһабарилха, тэдэнэрэй культурна, ажаһуудалай эрилтэнүүдые хүсэдөөр хангаха ушартай. Мүн малшадай ажал хүнгэдхэхэ, ферме дээрэхи хүндэ хүшэр хүдэлмэриие, илангаяа тэжээл буйлуулха, малай байра сэбэрлэхэ, оньһожоруулха шухала.

Малай үбэлжэлгэ — бүхы малшадай, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй шадабари харуулха ёһотой шалгалта мүн.

Хориин үйлэдбэриин управлениин Чисааныи совхоз һаяхан таряагаа хадажа дууһаа. Мүнөө 2000 гектар газарһаа һолоомон суглуулагдаад байна. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түс совхозой 2-дохи отделениин механизаторнууд Цыдып Жамсаранов, Доржи Базаров гэгшэд һолоомо поли дээрэһээ суглуулжа ябана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ
Нүхэр Я. В. Таюрскиие Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Советскэ болон хүдөө ажахын органуудта олон удаан жэлдэ һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө, 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан Зэдын колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин Торниин совхозой директор нүхэр Таюрский Яков Васильевичые Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1964 оной сентябриин 29.

Москвагаа мэдээсэнэ

Гвинейн национальна һайндэрөөр

Гвинейн Республикын национальна һайндэрөөр — бэеэ даадаһан байдалтай болоһон үдэрөөрнь дашарамдуулан, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоян Гвинейн Республикын Президент, правительствын Түрүүлэгшэ Секу Туреда амаршалтын телеграмма эльгээбэ.

(ТАСС).

ГДР-эй правительственна делегаци Москва ерээ

МОСКВА. (ТАСС). ГДР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Вилли Штоф түрүүтэй Германиин Демократическа Республикын правительственна делегаци октябриин 1-дэ Москва ерээ. «Сокольникидахи» соёлой ба амаралтын парк соо немец ханинарай эмхидхэһэн «ГДР-эй 15 жэл» гэһэн выставкые нээлгэдэ энэ делегаци хабаадаха юм.

Вилли Штоф А. И. Микоянтай бараалхаба

МОСКВА. (ТАСС). Германиин Демократическа Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Вилли Штоф, тэрэнэй толгойлһон правительственна делегациин гэшүүд октябриин 1-дэ Кремльдэ ерэжэ, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микояние бараалхаба.

КИПРИОТ АРАДАЙ ҮНЭН ЗҮБ ТЭМСЭЛЫЕ СССР ДЭМЖЭНЭ

Кипрэй Республикын правительственна делегаци Советскэ Союзда сентябриин 11-дэ ерэһэн байна. Москва ерэһэн Кипрэй гадаадын хэрэгүүдэй Министр С. Киприану хөөрэлдөөнэй дүүрэхэ үеэр хабаадаа.

Кипрэй правительственна делегаци СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевтой уулзаһан, тэрээндэ Кипрэй Республикын Президент Макариосай бэшэгые барюулһан байна. Тэрэ бэшэг соонь Кипртэ үзүүлһэн туһаламжа болон дэмжэлгын түлөө Советскэ Союзда баяр баясхалан хүргэгдэнэ гэжэ түсхай коммюнике дотор хэлэгдэнэ. Хани ёһоной, халуун хөөрэлдөөнэй үедэ Совет орон Кипр хоёрой хоорондын харилсаае саашаданъ хүгжөөлгын асуудалнууд, Дундада далайн зүүн таладахи байдал, тэрэшэлэн хоёр талые һонирхуулдаг бусад асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ.

Киприот арадай сүлөөтэ эрхые дабажа, гадаадын сэрэгэй баазануудые тэндэ бии болгохо гэхэ мэтээр киприот арадта таарахагүй политическэ шиидхэбэринүүдые Кипртэ баадхаха зорилготой НАТО-гой зарим оронуудай зэрхэг түримхэй ябуулгануудые, хорото аашануудые буруушаан бодоһон Кипрэй арад болон правительствын үнэн зүб, эрэлхэг зоримгой тэмсэлые Советскэ Союз эрид шууд дэмжэнэ гэжэ Н. С. Хрущев онсолон тэмдэглэбэ. Өөрынгөө дотоодын хэрэгүүдые гадаадаһаа ямаршье хабаадалгагүйгөөр, амгалан ёһоор шиидхэхэ арга боломжо бүхы киприот арадта олгогдохо ёһотой.

Кипрэй делегаци Н. С. Хрущевтой хөөрэлдэхэдөө, Кипртэ туһа хүргэлтын талаар зарим гуйлта, хүсэлэнгүүдые хэлэһэн байна. СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой даалгабаряар эдэ гуйлтанууд ба хүсэлэнгүүдые советэй зохихо министерствэнүүд, зургаанууд анхаралтайгаар хаража үзөө. Сүлөөтэ байдалаа, газар уһанайнгаа бүрин байлгые хамгаалгаданъ Кипрэй Республикада Советскэ Союзай үзүүлхэ тодорхой туһаламжанууд тухай хэлсэгдээ.

Кипрэй министрнүүд С. Киприану, А. Араузос СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микояние бараалхажа, Кипртэхи байдал тухай асуудалаар хөөрэлдөө.

Кипрэй делегаци октябриин 1-дэ Никозидоо бусаба.

(ТАСС)

Политическэ hуралсалай шэнэ жэл эхилбэ

ИИМЭ ҮЕТЭН ЭРМЭЛЗЭНГҮЙ ЯАХАБ!

Таба минутагүй дүрбэндэ цехүүд соогуур хайшын хурса абяан, оёдолой машинануудай жэгдэ жэнгирээн таhараагүй байба. Эгээл энэ үедэ Улаан-Үдын «Труд» фабрикын радиогоор утаhадаатай бүхы цехүүд соогуур:

— Манай фабрикын хүдэлмэрилэгшэд! Политhуралсалай жэлэй эхилhэнтэй дашарамдуулан та бүгэдэниие амаршалнаб! — гэhэн абяан соностобо. Халаанайнгаа hүүлээр бэшүүлhэн кружок кружогтоо яарагты.

Дүрбэншье боложо, машинануудай жэгдэ жэнгирээнэй замхахатай адли:

— Ши, Нина, хаанабши?

— Роза, би мүнөө үеын политика шудалха кружогтоб, — гэхэ мэтэ хүхюун, ёhотойл басагадай хөөрэлдөөн, шаг шууяан эхилшэнэ. Фабрикын территори дээгүүр стул барижан басагад иишэ тиишээ hүндэлнэ.

...Фабрикынгаа дамжуулгын улаан туг абаhан малгай оёдог цех. Тэндэ коммунис ажалай ударнигууд олон. Тэдэнэй нэгэн — Нина Зимерева гэжэ залуухан басаганаар ярилданабди.

— Хамагай hуража байхада, би юунhээ дутахабиб. Өөрынгөө ухаан бодол, коммунис мэдэрэлээ, ойлгосоо дээшэлүүлхэ хүсэлтэйб. Коммунис ажалай ударник ха юмбиб, — гэнэ Нина.

Фабрикын халаанай мастер, саг үргэлжын пропагандист Васильева сугларагшадта коммунизмын илалтын түлөө Ленинэй партиин хэр угhаа хойно яажа тэмсэhэн тухай хөөрэбэ. Булта анхаралтайгаар шагнана.

Удаадахи нэгэ үүдэ татабабди. Эндэ коммунис ажалай цех болохо мүрлэн оёдог цехэйхид, заводой бухгалтери, захиргаанайхид мүнөө үеын коммунис хүдэлөөн тухай фабрикынгаа директор нүхэр Патрушевай hонирхолтой хөөрөө шагнашанхай.

Үсэгэлдэр октябриин 2-ой үдэр тус фабрикада хүдэлдэг нэгэ бүлэг хэлэгүй, дүлиишүүлэй дунда мүн лэ политhуралсал эхилээ. Тусхай ойлгуулагшын туhаламжаар хара самбарта тоо баримтануудые бэшүүлжэ байгаад тэдэнэр мүнөө үеын уласхоорондын байдал, коммунис хүдэлөөн тухай хөөрэлдөө. Нёдондо жэлдэ эдэнэр урдаа табиhан програм-маяа амжалтатайгаар түгэсхөө hэн. Мүнөөшье жэл амжалтатайгаар түгэсхэхэнь дамжаггүй. Эдэнэр хэзээ хэзээнэйхиhээ бэлэдхэлтэйгээр hуралсалайнгаа шэнэ жэл угтаа ха юм.

Үшөө хэдэн цехтэ занятинууд эхилжэ, эбтэй эетэйгээр үнгэржэ байба.

Пропагандист гү, али лекторэй үгэеэ дүүргэхэдэ, фабрикын залуу хүдэлмэрилэгшэд олон асуудалнуудые hураhан, мүнөө үе сагай уласхоорондын, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй орёо байдалаар hайн мэдэсэтэй, hонирходог байhанаа харуулаа. Тэрэшэлэн олон хүдэлмэрилэгшэд тодорхой экономикын асуудалаар эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ хүсэлөө элирхэйлhыень дэмжэн тэмдэглэмээр.

— 200 гаран хүн партийна hуралсалда хабаадахаар хүсэнхэй, — гэжэ фабрикын партийна комитедэй секретарь нүхэр Башкина манда хөөрэнэ. — Бултадаал, хэн хэн гэшэтүй hуралсана. Фабрикамнай гол түлэб залуушуулhаа бүридэдэг бшуу, эрдэмдэ эрмэлзэнгүй яахаб.

Зүб хэлэнэ даа, Вера Георгиевна. Иимэ залуу басагад, коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэдэ хүртэгшэд, хүртэхэеэ байгшад эрдэм мэдэсэеэ баяжуулхын, арьбадхахын хойноhоо эрмэлзэхэ нангин үүргатайл.

Тэрэнэй нэгэ гэршэ хадаа энэ эбтэйгээр эхилhэн мүнөө жэлэй политhуралсал мүн шуу.

А. ЖАЛСАНОВ.

ДЭЭДЭ ЗУРАГ: «Труд» фабрикын угалзатуулан оёлгын цехэй коммунис ажалай ударник Галя Каутская заочно-технологическа техникумдэ hурахаhаа гадна, мүнөө үеын политикын кружогто hайнаар hуралсана.

ДООДО ЗУРАГ: Коммунис ажалай цех болохо мүрлэн оёдог цехэйхид, заводой бухгалтери, захиргаанайхид мүнөө үеын коммунис хүдэлөөн тухай фабрикынгаа директор Патрушевай хөөрэлдөө ехэ hонирхожо шагнаа. Тэндэ сугларагшад хөөрөөнэй үгэ бүхэнние алдангүй шагнана.

С. ВАЛДУЕВАЙ фото.

ЭМХИ ГУРИМТАЙГААР ҮНГЭРӨӨ

Урдаа табигдаhан түсэбтэ даабаринуудаа hараhаа hарада, жэлhээ жэлдэ үлүүлэн дүүргэжэ, республикын предприятинуудай дунда шалгаржа ябадаг Улаан-Үдын шэлэй механизированнэ заводой хүдэлмэришэд долоон жэлэй зургаадахи жэлые үндэр бүтээсэтэ ажалаараа үдэшэхын хойноhоо эдэ үдэрнүүдтэ шармайн оролдожо байна. Коммунис ажалай предприяти гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэн ажаллагша тус заводой коллектив шэл үйлэдбэрилхэ гурбадахи кварталайнгаа түсэбые сентябрь hарын хахадаар дүүргэжэ, түсэбhөө гадуур хэдэн зуугаад мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл арадай ажахын барилгада эльгээhэн намтартай.

Уржадэр бүхы орон доторнай, тэрэ тоодо манай республикын предприятинуудаар политическэ гэгээрэлэй системэдэхи hуралсалай шэнэ жэл эхилбэ. Улаан-Үдын шэлэй заводто hуралсалай энэ жэлдэ хамтадаа 15 кружок эмхидхэгдэжэ, түрүүшынгээ хэшээлнүүдые үнгэргэбэ.

— Заводой партийна организациин дэргэдэ эмхидхэгдэhэн 15 кружогууднай табан бүлэгтэ хубаагдана. Нэгэдэхинь — коммунис ажалай hургуулинуудта механическа, огнеупорно, энергетическэ, hэльбэн-заhабарилгын цехүүдэй хүдэлмэришэд hуралсаха байhанаа мэдүүлээ hэн. Заводой инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй асуудалнуудые шудалха, коммунистнууд — КПСС-эй түүхын кружогто, мүн политическэ гэгээрэлэй hургуулида ябахаар баталагдаhан байна, — гэжэ заводой парткомой секретарь нүхэр Г. И. Шмыгин хөөрэнэ.

Үдэрэй эгээ дүрбэн часhаа — хоёр халаанай hэлгэлтэн дээрэ түрүүшын хэшээл заводой бүхы цехүүдтэ эхилhэн байна. Заводой гол цехүүдэй нэгэн — электроцехэй хүдэлмэришэд улаан булангаа сугларанхай, пропагандистын ерэхые хүлеэжэ байба. Тингэhээршье байтар пропагандист Михаил Александрович Спицын хэшээлээ эхилбэ.

— Мүнөө жэлдэ бидэнэр манай орондо коммунизм байгуулгын гол шухала асуудалнуудые шудалха байнабди. Түрүүшымнай хэшээл «Манай зорилго — коммунизм» гэhэн темээр үнгэргэгдэхэ гэжэ, — нүхэр Спицын хэлээд, хэшээлээ эхилнэ.

Цехэй хүдэлмэришэд пропагандистын хэлэhэн үгые алдангүй шагнахаар абяа шэмээгүй болоод hууна. Пропагандист нүхэр Спицын хэшээлдээ hайн бэлэдхэлтэй ерэжэ, манай орондо коммунис общество байгуулха хэрэгтэ ямар юумэнэй хэгдэжэ, хэгдэхэ байhан тухай заводойнгоо ажабайдалтай шадамар бэрхээр холбуулан, hонирхолтой, hайнаар тодо hонороор хөөрэжэ, hуралсагшадые ехэтэ hонирхуулна. Жэшээлхэдэ, манай заводой хамhабариин цех абаад үзэе. Хэнэйтнайшье мэдэhээр, энэ цех заводоймнай хоёрдохи ээлжээнэй ашаглалгада оруулагдахада гол цехүүдэй нэгэндэ тоологдохо байна. Тиимэhээ бидэнэр заводойнгоо продукци гаргажа эхилхэдэнь hаатабаригүйгөөр хүдэлгэхын тула мүнөөнhөө шэнэ аппаратурануудые шудалжа, техникын бүхы онйhые hайнаар хүдэлгэхэ зорилготойбди. Энээнhээ гадна, заводоо электрын хүсөөр, уhаар, хэлхеэ холбоогоор hаатабаригүй хангажа байха харюусалгатай даабари бидэнэрэй урда табигданхай. Эдэ бүгэдэмнай багашье hаа, коммунизмын жасада оруулжа байhан манай хубита болоно бэшэ гү? — гээд пропагандистын хандахадань, hуралсагшад ехээр зүбшөөнэ...

КПСС-эй түүхэ шудалха кружогойхидые партбюрогой секретарь нүхэр Шмыгин шэнэ жэлэй эхилhэнтэйнь халуунаар амаршалаад, тэдэнэй урдахи зорилго, хэшээлэйнь эмхидхэл тухай богонихоноор тогтожо хэлээ. «Заводой бүхы цехүүдтэ мүнөөдэрhөө политhуралсалай түрүүшын хэшээлнүүд дүрбэн сагhаа эхилээд, эмхитэй hайнаар үнгэрбэ, — гэжэ тэрэ мэдээсэнэ. — Таанад, заводой хүдэлмэришэд, коммунистнар партиин түүхэ шудалхатнай. Таанадта пропагандистаар заводоймнай үнинэй хүдэлмэрилэгшэ, жэл бүхэндэ иимэ кружок хүтэлбэрилжэ ябаhан Д. И. Степанов томилогдонхой, — гээд, кружогой гэшүүдтэ hуралсалдаа амжалта түйлахыень хүсэбэ.

...Хэшээлшье түлэг дундаа. Аха дүү коммунис партинуудай, социалис системын нэгэдэлые эбдэхэ гэhэн Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй hэдэлгэдэ манай парти зүб харюу үгэжэ байдаг, — гээд нүхэр Степанов тэмдэглэнэ. Энэ мэтээр — мүчөөнэй ажабайдалые харуулжа байгаад хэшээлээ үнгэргэхэдэнь, сагайшье ошоhониинь мэдэгдэнэгүй. Нүхэр Степанов хоёр час соо темээ түйсэд гайлбарилжа, хэды асуудалда харюусаад, хэшээлээ түгэсхэбэ. Кружогой түрүүшын хэшээл, эмхи гуримтайгаар үндэр хэмжээндэ үнгэрөө.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ҮДЭШЫН hУРГУУЛИНУУДАЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГО

Арадай hуралсалай, соёл культурын талаар РСФСР-эй Верховно Соведэй комиссида

Россин Федерациин үдэшын болон заочно hургуулинуудай hурагшадай тоо 1963—1964 онуудай hуралсалай жэлдэ 2 миллион 130 мянга гаран хүн болоо. hүүлшын табан жэлэй туршада соо 1 миллион 252 мянга гаран хүн иимэ hургуулинуудта hуража, дунда эрдэмтэй болоhон байна.

Арадай hуралсалай, соёл культурын талаар РСФСР-эй Верховно Соведэй комиссиин заседани сентябриин 30-да боложо, хүдэлмэришэн болон хүдөөгэй залуушуулай юрэнхы эрдэмэй үдэшын болон заочно дунда hургуулинуудай хүдэлмэри тухай асуудал зүбшэн хэлсэhэн байгаа. Дээрэ хэлэгдэhэн мэдээнүүд тус заседани дээрэ дурсагдаhан байха юм.

РСФСР-эй Гэгээрэлэй Министрэй орлогшо М. П. Кашинай, РСФСР-эй Педагогическа наукануудай академиин үдэшын болон заочно hургуулинуудай научно-шэнжэлгын институдай директор А. В. Даринский гэгшэдэй элидхэлнүүдые комиссии шагнаа. Ажабайдалтай hургуулиин холбоо бэхижүүлхэ тухай, РСФСР-тэ арадай гэгээрэлэй хэрэгые саашадань хүгжөөхэ тухай хуулиин ёhоор үдэшын болон заочно hургуулинуудай хүдэлмэри шэнэдхэгдэжэ байна гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдэв. Эдэ hуралсалай газарнууд шэнэ програмаар хүдэлдэг болохонь. hүүлшын жэлнүүдтэ hурагшадай ойлгосо зарим зэргээр дээшэлээ, hургуулияа орхилго үсөөрөө.

Гэхэтэй хамта ажалhаа hамшангүйгөөр залуушуулые hургаха хэрэгтэ горитой дутуунууд бии гэжэ элидхэлшэд, үгэ хэлэhэн депутадууд тэмдэглэhэн байна. Хүдөө нютагта ажаhуудаг эдир залуу хүбүүд, басагад үдэшын hургуулинуудай hурагшадай дунда үшөөл үсөөн. hуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шанар үшөөл дутамаг байhаар. Энээнhээ уламжалан үдэшын болон заочно hургуулинуудые дүүргэhэн нилээд олон залуушуул бодото ажал хэхэдэ, дээдэ hургуулинуудта орожо hуралсалаа үргэлжэлүүлгэдэ шухала хэрэгтэй бэлэдхэлтэй болоногүй.

Эдэ дутуунуудые зайсуулха үрэ ехэтэй хэмжээнүүдые РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерство, автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд, крайгүйсэдкомууд болон облгүйсэдкомууд үсөөнөөр абана гэжэ, тэмдэглэгдээ. Эдир залуу хүбүүд басагадай юрэнхы эрдэм дээшэлүүлхэ тухай РСФСР-эй совнархозууд, министерствэнүүд болон зургаанууд, предприяти, барилга, совхоз, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд заримдаа анхарал оролдолго гарганагүй, үйлэдбэриин хүдэлмэриhөө hамшангүйгөөр хэшээлдэ ябаха эрхэ байдал залуушуулда зорюулан бии болгонотүй.

Үдэшын болон заочно hуралсал хүтэлбэрилгые саашадань hайжаруулха талаар хэмжээ ябуулганууды зохёожо бэелүүлхыень РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствэдэ арадай hуралсалай болон соёл культурын талаар комиссии hанамжалан дурадхаа.

Хүдэлжэ байдаг залуушуулые hайман жэлэй болон дунда эрдэмтэй болгохын түлөө предприятинуудай, барилганиудай, совхозуудай, эмхи зургаанууд болон организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые дээшэлүүлхыень РСФСР-эй Арадай ажахын соведтэ, РСФСР-эй Хүдөө ажахын продукцинуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствэдэ, республикын бусад министерствэнүүд болон зургаануудта, тэрэшэлэн совнархозуудта hанамжалан дурадхаа.

Россин Федераци дотор хэблэлэй хүдэлмэриин болон номой худалдаа наймаанай ямараар табигдаhан тухай асуудалые арадай hуралсалай болон соёл культурын талаар РСФСР-эй Верховно Соведэй комиссии мүн лэ хаража үзөө.

Нютаг нютагуудай номой хэблэлэй газарнуудые шэнэдхэлгэ, РСФСР дотор ном хэблэжэ гаргаха нэгэн центрые байгуулга, литература хэблэн гаргаха хүдэлмэри түсэблэлгые hайжаруулха, хэблэлэй газарнуудта нэгэн адли номуудые зэргэ болон давхар хэблэн гаргалгые зайсуулха, номуудые тайлбарилха, тарааха хүдэлмэриие hайжаруулха арга олгоо гэжэ комиссии тэмдэглээ.

Тиихэтэеэ хамта хэблэлэй хэрэгтэ номой худалдаанда горитой дутуунууд үшөө бии гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ, тэдэниие зайсуулхыень Хэблэлэй талаар РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитедтэ hанамжалан дурадхагдаа.

(ТАСС).

Индонезиин Президент доктор Сукарно Москваhаа мордоо

МОСКВА. (ТАСС). Индонезиин Республикын Президент, Премьер-Министр доктор Сукарно хани ёhоор хоёр хоногто айлшалhанай hүүлээр октябриин 1-дэ Москваhаа мордоо.

Хүндэтэ айлшан, Советскэ Союзай hайн хани доктор Сукарные москвагайхид тон хани халуунаар үдэшэбэ. Внуковскэ аэродром дээрэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоян, нүхэд Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, бусад совет гүрэнэй ажал ябуулагшад ерээ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоян, Индонезиин Республикын Президент доктор Сукарно хани ёhоной үгэнүүдые хэлээ.

МАГТААЛ

ТҮРҮҮШҮҮЛДЭ—МАГТААЛ

ЖАРГАЛАЙ ТҮЛХЮУР

ЗУРАГААЛ

Холошье ошоод, урдынхиие уудалаадшье яахамнайб. Юрэдөөл долоо-найман жэлэй урда тээ hэн. Үбэлэй хүйтэн түлэг дундаа, бүгын эбэр хаха хүрэмөөр байгаа бэлэй. Иимэ хэсүү үедэ үбhэ тэжээл болоод, hаалишад малшадаар дуталдаhан артелиин мал ажал гүнзэгы гээгдэлдэ орожо захалба. Адууhа мал ехээр туража hүhаалгань эрид доошолбо. Дары хэмжээ абажа, зарим үхэршэд, hаалишадые hэлгээгүйдэ аргагүй болоод байгаа. Ушар иимэhээ «хэниие тэрээн уруу ябуулхаб» гэhэн асуудал колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй урда эрхэ бэшэ табигдаба. Колхозой правлени олон тоото гэшүүдэйнгээ дундаhаа эгээл эрхимэй эрхимүүдые шэлэжэ, малшад болгохо гэжэ шиидээд, үни урданай малшад хүгшэдые суглуулжа, үни удаан ярилдаба, зүбшэл заабаришье абаба. Тиигэжэ январиин тэн багаар мал ажалдаа хэдэн түрүүшүүлые эльгээhэн байна. Тэдэнэй тоодо нүхэр Будаева оролсобо. Дарицу Цыремпиловна таби наhаяа шахажа ябаhан эхэнэр. Хамтын ажалай эмхидхэгдэhэн сагhаа хойшо түрэл Ноёхондоо хүдэлжэ ябаhан намтартай. Хээгүй ажалынь үгы. Дайнай түрүүшын үеhөө эхилээд, адуушанаар хүдэлөө. Үбhэ, таряа хуряалгын үедэ али болохо техникэшье жолоодожо ябаhан. Хаана, хэзээ колхозой ямар ажал тээгдэлдэ ороноб, тэндэл нүхэр Будаева эльгээгдэдэг байhан. Теэд мүнөөшье, hайн дураараа, тооhормо энэ хүйтэндэ hаалишан боложо, ехэ харюусалта бэедээ даажа абаба.

Жэлэй дүрбэн сагта, үдэр hүнигүй мал харууhалха гээшэ хилбар хэрэг бэшэ ааб даа. Янгинама хүйтэн январьда үглөөнэй үүрээр бодоод, хахад hүни болотор үхэр малаар носолдохо гээшэ баhашье жэхымэ ажал. Иимэ үе ажалша бэрхэ эхэнэрэй залиршагүй зоригые зааханшье тунхаряагаагүй. Тэрэ үеhөө хойшо хэды үбэл үнгэрөөб, тоолоодшье яалтайб. Энэ үе соо Дарицу Будаева ганса тэрэ гээгдэлэй бэрхэшээлнүүдые дабаа бэшэ, харин эрхим hайн амжалтануудые түйлажа, түрүү ажалай жэшээ бусадта харуулжа ябаhаар. Энэмнай барагдашагүй баян дүй дүршэлтэй hаалишан болонхой. Ажал хүдэлмэридөө үнэн зүрхэнhөө оролдожо ябадагтань, танил ханинарынь, түрэл түрхэмүүдынь хүндэлдэг, сохом найдадаг болоо. Үдэр хоногой ошожо, наhатай болоhоной тэмдэг үзэгдэбэшье, солото hаалишан даалгагдаhан хэрэгтээ урданайхидаал адли эбьястайгаар хандадаг заншалынь hуларaагүй, шударгы шанга хүдэлсэтэй зандаа.

— Үнеэдшье нэгэ үүлтэрэй, үбhэ тэжээлнайшье баhал нэгэн. Тиигэбэшье, Дарицудал адли hүхэмнайшье hаажа биранагүй, — гэжэ Зургаан Дэбын үүлтэртэ фермые даагша нүхэр Аверин омогорхон хөөрэнэ. — Хамаг ажалайнь «нюуса» өөрынь лэ ажалша бэрхэдэнь хадагалаатай. Онол аргадаашье, дүй дүршэлдөөшье залуушуулые hургахые оролдодог, үүжам сэдьхэлтэй, урагшаа hанаатай эхэнэр даа.

Энэ тон зүб. Би Дарицу Цыремпиловае үнинэй таниха хүм. Хөөрүү хүнэй хэлэдэгтэл, хүлдэ орожо эхилhээр тэрэниие хүндэлжэ, уулзаhан хараhан газартаа амар жаргал хүсэжэ ябадаг. Үлүү үгэгүй, тамираа хүндэ мэдүүлхэгүй, зүрхэ сэдьхэлээ хүдэлгэhэниинь ойлгогдохогүй даруухан зантай эхэнэр юм. Мүнөө магад ямар нэгэн залуухан, замайнгаа эхиндэ ябаhан басаган тэрээндэ атаархажа, тэрэнээр омогорхожошье ябал аалам, бү мэдэе.

Оло дахин үзөөб, хараab, Дарицу Цыремпиловнагай ажаллахые! Хаанашье ябахадаа хойшоо харангүй, үнэн сэхээр ниитын ажал хэдэг, залхуурха гээшые заяандаа мэдэдэггүй хүдэлмэридэг юм. Нүхэр Будаева малда угаа hүзэгтэй хүн бшуу. Мал тэхэдэ унтаха нойроо, эдихэ хоолоо мартажархидаг. Юу хэлэхэб, аймшагтай бэрхэ даа. Үнеэ hаажа байхадань гарнуудайнь хүдэлсэ удаан шэнги, теэд хэнhээшье түрүүн hаажархидаг. hаахынгаа урда тээ заатагүй үнеэдэйнтээ дэлэнгыень бүлеэн уhаар угаадаг, нидхэрдэг гуримтай.

— Үнеэн бүхэнэйнгөө абари зангыень мэдэхэ шухала, — гэжэ тэрэ зугаална. Ондоо хүндэ бүшүүрхэдэг үнеэд олон дайралдадаг. Тиимэ тула, би даажа байhан үнеэн бүхэнөө ямаршье сагта өөрөөл hаахаяа оролдодогби. Заримашуул энээндэ анхаралаа хандуулдаггүй. Энэнь ехэ алдуу болоно гэжэ би тоолодогби...

Нэрээшье нүхэр Будаева үнеэдэйнгээ hаалгаhаа эхилээд, эдеэлүүлгэ, харууhалта хүрэтэр адли тэгшэ анхарал хандуулдаг юм. Нэгэ сагта уhалха, эдеэлүүлхын, hаахын түлөө ходо оролдожо ябадаг. Тиихэдээ үнеэн бүхэндөө тус тустань эдеэлгыень хубаажа үгэдэг. Илангаяа намар үбэлэй үедэ, харюулгын сагай богони болоходою энэ асуудалда ехэ анхарал хандуулдаг заншалтай.

«— Тиигээгүйдэ аргагүй байдаг. Ямар үнеэн ямар тэжээлдэ дуратайб гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Энэ ехэ шухала гэжэ тоолодогби. Юуб гэхэдэ, бултандань адли тэжээл үгэхэдэ, зариманиинь садаагүй, нүгөөдүүлынь тэрэнээ бараагүй орхижорхёод байдаг, — гэжэ Дарицу Цыремпиловна үгэеэ үргэлжэлүүлнэ. — hаалишанай ажал ганцал үнеэ шобторолгоор хизаарлагдадаггүй. Үнэн зүрхэнhөө хандабал, эхи захадань гарахаар бэшэ. Саг үргэлжэ шэгнэжэ, бэеын шэгнүүр мэдэжэ, түрүү тойлгойень шалгажа байха шухала. Үдэшэ үглөөниинь бэеынь аршажа, сэбэрлэжэ байхада hайн. Юрэдөөл, тоолохо болобол олон даа, олон.... Мал хаража байбал, залхуурха хэрэггүй. Тингэбэл, амжалта түйлагдаха аал даа...

Иигэжэ оролдосо ажал хоёроо нэгэдүүлэн, Дарицу Будаева жэл бүри эрхим үрэ дүнгүүдые түйлана. Тиигэжэ, нёдондо жэл Ноёхонойгоо XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой үүлтэртэ малай фермын hаалишадай дунда хоёрдохи hүүри эзэлбэл. Мүнөө жэл бүхы Хяагтынгаа үйлэдбэриин управлениин түрүү hаалишадай дунда жагсана. Тэрэ үнгэрhэн хахад жэлэй туршада даажа байhан үнеэн бүриhөө 1036 литр hү hаажа долоодохи hүүрида гараа.

— Минии амжалта тиимэшье ехэ тэхээр бэшэ. hанаа сэдьхэлыемни хүсэд амаруулнагүй, — гээд, Дарицу Цыремпиловна даруугаар хэлэнэ. — Мүнөө үедэ hү hаалгаяа дээшэлүүлхэтэеэ хамта үнеэдэйнгээ hү үдхэрүүлхэ зорилго табяад байнаб. Тиимэhээ мэргэжэлтэдтэй ходо зугаалнам, өөрөөшье оролдоном, түрүү дүршэл шадаха зэргээрээ шудалнам, үзэнэм, харанам. Хэхэ ажал харюусалгатай, зорилгомнишье ехэ...

Жиирэй hаалишан эхэнэрэй эдэ үгэнүүдые шагнажа hууха урматай байба. Дарицу Будаевагай жаргалтай hайхан нюур шарайе адаглан хаража байхада — шэнэ бодолнууд, шэнэ зорилгонууд миниишье толгойдо түрөө hэн. Жаргалай түлхюур ажалай харгы гэжэ үшөө дахин сэдьхэл зүрхэндөө тооншолбоб.

Хүн бүхэндэ алдар солын дээжэ миил зүндөө ерэдэггүйнь мэдээжэ. Зоной хүндэ ямбые хүн бүхэн имагтал бүхы наhанайнгаа үнэн сэхэ ябадалаар, габшагай бүшүү ажалаар оложо шададаг гээшэ бэзэ. Эгээл иимэ жама ёhоной гуримаар сэлгеэ үргэн Ноёхон нютагай бэрхэ эхэнэрнүүдэй нэгэн — Дарицу Цыремпиловна Будаева бата найдамтайгаар алхалжа ябана. Иимэ эрэлхэг зоригтойшуулые мүнөө үе сагай баатар гэхэдэ буруу болохогүй ха даа.

И. ОЧИРОН.

★

Чисаанын совхозой (Хори) таряашад байгша ондо 12600 гектарай газарта талха хуряажа абаад, гүрэнэй амбаарта hаяар 30 мянган центнер ороохо тушаахань. Таряа хуряалгада 1-дэхи отделениин комбайнернууд Н. Тапхаев, И. Далаев, Н. Ананин, М. Мониев гэгшэд илангаяа шалгараа. ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарhаа): Н. Тапхаев, И. Далаев, М. Мониев гэгшэд таряагаа хуряажа дууhаад гэртээ ошожо ябана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

★ ★

Телефон · Телеграф · Радио

ХИЛЫН СААНАhАА

Хэлсээн дүүрэбэ

НЬЮ-ЙОРК, октябриин 1. (ТАСС). Конгодо эблэрүүлгэ хэхэ талаар Африкын нэгэдэлэй организациин тусхай комиссиин делегаци США-гай правительствын түлөөлэгшэдтэй Вашингтондо хэлсээ хэжэ дүүргээ гээд Ассошиэйтед Пресс агентство мэдээсэнэ.

Хани барисаанай hара

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). Монгол-советэ хани барисаанай заншалта hарын октябриин 5-да эхилтэр үсөөхэн үдэр үлэбэ. Энэ hарые Монголой ажалшад ажалдаа шэнэ амжалтануудые түйлажа угтахаяа байна. Промышленна предприятинуудай олон түмэн хүдэлмэришэд, гүрэнэй ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын кооперативуудай гэшүүд hарада зорюулагдажа дэлгэрhэн мүрысөөндэ оролсонхой.

Коммунис байгуулалтада совет арадай түйлаhан амжалта тухай лекци, хөөрэлдөөн үнгэргэгдэхэ, СССР-эй арадуудай ажабайдалые, Монголдо социализм байгуулгадань СССР-эй үзүүлдэг аха дүүгэй туhаламжые харуулhан фотовыставкэнүүд нээгдэхэ. Монголдо социализмын материально-техническэ бааза байгуулгада өөhэдынгөө ажалаар сэхэ туhалжа байhан совет мэргэжэлтэдтэй МНР-эй ажалшадай уулзалганууд болохо.

Кубын шэнэ амжалтанууд

ГАВАНА. (ТАСС). Кубын экономико 1964 оной түрүүшын хахадта горитойгоор үргаа. Гаргашануудай ехэ болоhон байбашье, республикын гүрэнэй бюджедэй орошонь гаралгадаа орходоо ехэ байгаа. Нёдондо жэлэй түрүүшын хахадта бюджедэй гаршань оршоhоо ехэ байhан юм.

Үнгэрhэн жэлэй тус үеынхитэй сасуулбал, зарим түхэлэй хубсаhа хунар оёжо гаргалга 1,5 үлүүтэйгээр нэмээ.

Шухала шиидхэбэринүүд хүлеэгдэнэ

БЕЙРУТ, октябриин 1. (ТАСС). Уласхоорондын шахардуу шанга байдал hуларуулха, хюдалгын дайнай аюулые зайсуулха хэрэгтэ бэеэ абанги гүрэнүүдэй шухала үүргэ дүүргэхэ байhыень онсолон тэмдэглэхэ зууура, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёhонуудые бэхижүүлхэ зорилготой шухала шиидхэбэринүүдые бүлэглэлнүүдтэ хабаадаагүй оронуудай гүрэн түрые болон правительствануудые толгойлогшонорой конференци Каирта болоходоо гаргаха бэзэ гэжэ дэлхэйн арадууд хүлеэнэ гээд «Ад-Дунья Аль-Джадида» газетэ бэшэнэ.

Социалис оронуудтай харилсаа холбоотой байдаг бэеэ абанги гүрэнүүдэй бэелүүлдэг политика уласхоорондын оршон байдал hайжаруулгада туhална гээд газетэ онсолон тэмдэглэнэ. Империализмын политикые элишэлгэдэ бүлэглэлнүүдтэ хабаадаагүй оронууд шухала үүргэ дүүргэдэг. Империализмда эсэргүүсэн, хариин сэрэгэй баазануудые усадхахын түлөө, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряахын түлөө тэмсэлэй замаар болохоёо байгаа конференци саашанхи алхамуудые хэхэ бэзэ гэжэ арадууд хүлеэнэ гээд газетэ саашань заана.

Конференциин зорилгые араб оронуудай олониитэ hайшаалтайгаар угтана. Парламентын депутат Фарид Джебран иигэжэ мэдүүлээ. «Каирай конференциин хүдэлмэридэ Ливан үрэ ехэтэй туhа нэмэри оруулха ёhотой. Дайн байлдаае үзэн ядалга, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байхые, арадуудай харилсаа холбоотой байхые эрмэлзэлгэ, империализм болон мүлжэлгэдэ эсэргүү тэмсэл конференцидэ хабаадагшадые нэгэдүүлнэ.

Шведт-на-Одере городтохи нефть шанаржуулдаг комбинат ГДР-эй химическэ томо предприяти болоно. «Дружба» гэжэ нефте-проводоор СССР-hээ урадхуулан асарагдаhан нефть комбинадта ородог юм. Энэ жэлэй эсэс хүрэтэр эндэ 1,2 миллион тонно советскэ нефть шанаржуулагдаха байна. Зураг дээрэ: Шведт-на-Одере городтохи нефтехимическэ комбинадай нефть шанаржуулдаг установконуудай зариманиинь. Центральбильдын — АНН-эй фото.

ХАНИ БАРИСААНАЙ ТЭМДЭГ

ЗАНЗИБАР. октябриин 1. (ТАСС). Занзибарай арадта Советскэ Улаан Хэрээhэнэй бүлгэмэй бэлэгые дамжуулан үгэлгын баярай ёhолол мүнөөдэр эндэхи госпиталь соо болоо.

Бэлэгые хүлеэн абахадаа, Занзибарай президент Абейд Каруме Советскэ Улаан Хэрээhэндэ халуун баясхалан хүргөө. Эдеэ хоолой тон шухала продуктнууд маанадта угаа шухала болоод байhан үедэ Советскэ Союзhаа эльгээгдээ гээд тэрэ хэлээ.

Дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис гүрэниие байгуулагша В. И. Ленинэй нэрэ энэ госпитальда олгогдонхой гээд А. Каруме үргэлжэлүүлэн хэлээ. Иимэ общество байгуулхаар бидэнэр хүсэд шиидэнги байнабди.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной октябриин 3.

Июнийн 1

Зунай бэлшээриин 100 үдэр

Сентябриин 10

ТҮРҮҮ ДҮРШЭЛЭЙ ХУУДАҺАН

Танилсагты: манай мянгатан!

…АЛ БЭЛШЭЭРИИН 100 …ҮНГЭРБЭ. Энэ үедэ сүүд…рэй шэгнүүр 1000 грам…жэ шадагдаа гү? Шадаг…ние доро толилогдоһон мал адуулагшадай ажалай дүнгүүд элиишэлэн харуулна. Уридшалан абтаһан мэдээнүүдэй ёһоор эдэ мал адуулагшад сүүдхэдээ үхэр бүхэнэй шэгнүүр иимээр нэмээбэ:

ХОРИИН УПРАВЛЕНИ

…ев О. Н. — Хүрбын совхоз — 75 үдэртэ — 1001 грамм.
…полов Б. Ш. — » — — « — 75 үдэртэ — 1001 грамм.
…лов М. Е. — « — — « — 75 үдэртэ — 1001 грамм
…пилов Н. П. — Анаагай совхоз — 92 үдэртэ — 1225 грамм.
…анов Г. Г. — « — — « — 92 үдэртэ — 1229 грамм.
…аков Ц. Д. — « — — « — августда — 1468 грамм.
…итов И. — Чисаанын совхоз августда — 1080 грамм.
…нева С. — « — — « — — « — — 1030 грамм.
… И. П. — Үдын совхоз — 60 үдэртэ — 1100 грамм.

ЯРУУНЫН УПРАВЛЕНИ

…пов С. — «Дружба» колхоз — августда — 1000 грамм.
…баева Ц. — «Победа» — « — — « — — 1180 грамм.
…санов Б. — «Коммунизм» — « — — « — — 1061 грамм.
…цанов Г. — — « — — « — — « — — 1030 грамм.
…ктуев Д. — — « — — « — — « — — 1033 грамм.
…нипов Э. — Яруунын совхоз — « — — 1000 грамм.
…итов Б. — — « — — « — — « — — 1230 грамм.
…жиев Б. — Иисэнгын — « — — « — — 1570 грамм.
…енжапова Х. — — « — — « — — « — — 1420 грамм.
…данов Н. — Нарһатын — « — — « — — 1100 грамм.

МУХАР-ШЭБЭРЭЙ УПРАВЛЕНИ

…насьев С. С. — Бэшүүрэй совхоз — августда — 1282 грамм.
…лых Ф. С. — — « — — « — — « — — 1204 грамм.
…хаев Г. Д. — — « — — « — — « — — 1050 грамм.
…енков Л. Ф. — — « — — « — — « — — 1082 грамм.
…зуваев И. И. — XXI партсъездын нэр. к-з 102 үдэр — 1000 грамм.
…релыгин М. Е. — Калининай нэр. к-з — августда — 1040 грамм.

УЛААН-ҮДЫН УПРАВЛЕНИ

26. Солдатов Г. Л. — Онохойн совхоз — 92 үдэр — 1038 грамм.
27. Потемкин С. Е. — « — — « — — 92 үдэр — 1144 грамм.
28. Сандаков Ц. Г. — « — — « — — августда — 1000 грамм.
29. Пичугин Н. Ф. — Калининай нэр. к-з — — « — — 1080 грамм.
30. Власов Т. Ф. — Калининай нэр. к-з — августда — 1077 грамм.
31. Шоймполов Д. — Эрхирэгэй совхоз — августда — 1070 грамм.
32. Клементьев С. И. — «Советская Россия» к-з — 92 үдэр — 1200 грамм.

ХЯАГТЫН УПРАВЛЕНИ

33. Вадмацыренов Ч. — Сэлэнгын совхоз — августда — 1005 грамм.
34. Гомбоев Д. М. — XX партсъездын нэр. к-з — 72 үдэр — 1027 грамм.
35. Чагдуров О. — Хүдэриин совхоз — августда — 1164 грамм.
36. Жигжитов Н — — « — — « — — « — — 1467 грамм.

БАРГАЖАНАЙ УПРАВЛЕНИ

37. Плеханов С. С. — Баргажанай совхоз — 62 үдэр — 1280 грамм.
38. Рабжилов Ц. К. — Дэрээнэй совхоз — августда — 1100 грамм.

ТҮНХЭНЭЙ УПРАВЛЕНИ

39. Таханов Ш. — Саяанай совхоз — 90 үдэртэ — 1010 грамм.
40. Таряшинов Б. — — « — — « — — 90 үдэртэ — 1081 грамм.
41. Зверев Илья — — « — — « — — 90 үдэртэ — 1019 грамм.

Зунай тунга ногоон дээрэ үхэр бүхэнэй шэгнүүрые 100 үдэртэ 100 килограммаар нэмээхэ гэһэн социалис мүрысөөн республикымнай нютаг бүхэндэ таража, яһала һайн үрэ дүн асарба. Илангаяа энэ шухала хэрэгтэ горитой анхарал табижа, тэрэнине оролдосотойгоор эмхидхэһэн газарта бүришье амжалтатай.

Яруунын, Бэшүүрэй, Эрхирэгэй, Сэлэнгын, Хүдэриин совхозуудта болон бусад ажахынуудта бэлшээн таргалуулагдажа байһан малые һара бүри шэгнэжэ, хэрэгтэй сагтань нэмэлтэ тэжээл үгэжэ, һайн бэлшээридэ һэлгэжэ байһан.

Илангаяа холын һарьдагай бэлшээридэ малаа адуулһан ажахынуудта «мянгатан» олон. Түнхэнэй, Зэдын, Яруунын үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынууд хэдэн мянгаад буруу, хашарагуудаа үзүүр һайн ногоотой Үргэдэйн, Ара Ториин, Түрхэгэй бэлшээридэ ябуулжа, өөхэ арьба яһала хэдэрүүлээ. Саашадаа энээндэ анхархаар.

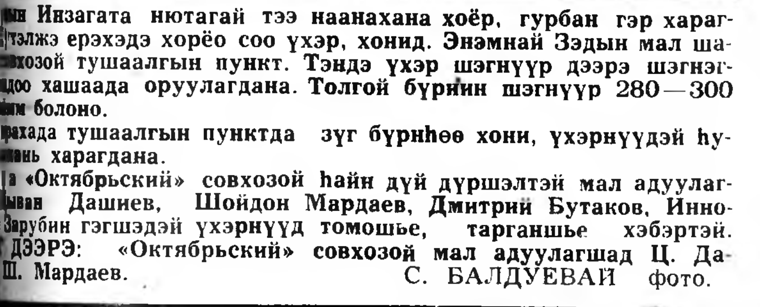
Малые һайса таргалуулха хэрэгтэ зүбөөр тогтоогдоһон ажалай түлөөһэн ехэ нүлөө хүргэбэ. Республикын олонхи колхоз, совхозууд мал адуулагшадай ажалай түлөөһые имагтал малай шэгнүүр нэмээһээрнь тогтооһон байна.

Тингэбэшье зарим колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд зунай бэлшээриин үе зүбөөр хэрэглэхэ гэжэ оролдоогүй байшоо. Бэлшээн таргалуулагдаха малаа хабартаа шэгнээшьегүй байшоо. Иимэ ушар Зэдын үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхоздо үзэгдэнэ. Энээн дээрэһээ болоно мал адуулагшадай ажалай түлөөһые миил хэды толгой мал харууһалһаарнь тогтоодог байһан. Тиимэһээ һайнаар хүдэлжэ ябаһан малшад материальна талаар урмашуулагдахагүй болоно бшуу.

Мал бэлшээн таргалуулха саг үшөө дүүрээдүй. Намарай һэрюун үдэрнүүдтэ талха тарьянай, кукурузын, ногоон һолоомоной узуурта үхэр, хони, адуу бэлшээхэдэ угаа зохид. Энэ баян сагые зүбөөр хэрэглэхэ шухала. Тиихэдээ зунай сагта түрүүшүүлэй туйлаһан амжалтануудһаа жэшээ абажа, ажалай эмхидхэл болон түлөөһэндэ бии байгаа дутагдалнуудые дары усадхаха эрилтэ табигдана.

Гэхэтэй хамта, зунай бэлшээриин үедэ малаа һайса таргалуулжа шадаһан хүнүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэл согсолжо, тэрэниие саашадаа бүгэдын шадабари болгохо, ерэхэ жэлэй зунай бэлшээри эмхидхэхэдээ анхаралдаа абаха хэрэгтэй.

Холын бэлшээридэ зуһажа байһан малшадта гэр байра түхеэрхэ, тэдэнэртэ малтаяа нүүжэ ябахаар майхан, һэеы гэр абажа үгэхэ, мүн хура бороодо үмдэхэ гадар хубсаһаар хангаха тушаа бодомжолхоор.

…н Инзагата нютагай тээ наанахана хоёр, гурбан гэр хараг…тэлжэ ерэхэдэ хорёо соо үхэр, хонид. Энэмнай Зэдын мал ша…хозой тушаалгын пункт. Тэндэ үхэр шэгнүүр дээрэ шэгнэг…доо хашаада оруулагдана. Толгой бүриин шэгнүүр 280—300 …м болоно.
…ахада тушаалгын пунктда зүг бүрнһөө хони, үхэрнүүдэй һу…ань харагдана.
…а «Октябрьский» совхозой һайн дүй дүршэлтэй мал адуулаг…ван Дашиев, Шойдон Мардаев, Дмитрий Бутаков, Инно… Зарубин гэгшэдэй үхэрнүүд томошье, тарганшье хэбэртэй.
… ДЭЭРЭ: «Октябрьский» совхозой мал адуулагшад Ц. Да… Ш. Мардаев.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МАНАЙ ИНТЕРВЬЮ МАЛША БҮЛЭ

Баруун Ториин баян атар бэлшээридэ зуһажа, үхэр малдаа өөхэ арьбан хэдэрүүлһэн үнинэй малшан Даша Доноевой бүлын үхэршэн, буруушантай манай корреспондент хөөрэлдэбэ.

Бүлын аха заха—Даша Доноев жара хүрэхэ болобошье, 67 эрэ хашарагуудые бэлшээжэ гараба. Тэрэнэй бэри, хүбүүн 74 тугал, буруу түлжүүлнэ. Нютагтаа колхозой тогтоһонһоо хойшо малшан, һаалишанаар ажаллаһан Сүрэн Доноева һаяхан пенсидэ гаража, энэ ажалша бүлынгөө эдеэ хэжэ, ашанараа хаража, баһал ехэ туһатай.

Корреспондент: малтнай хэр таргалжа байнаб, тугал, буруунуудта ямар тэжээл нэмэжэ үгэнэбтэ?

Д. Доноев: малшье таргаяа хүсэбэ. Эдэ үдэрнүүдтэ гүрэндэ тушаагдахаяа байна. Тиихэдээ шэгнэжэ үзэхэбди. Энэ холын бэлшээридэ шэгнүүр байдаггүй. Зунай эхеэр иишэ нүүхэдээ шэгнээд лэ, намар гүрэндэ тушаахадаа дахин шэгнэдэг гуримтайбди. Минии һанахада үхэрэймни толгой бүхэниинь адагынь лэ центнерээр нэмэһэн байха.

Г. Доноев: Буруу, тугалнуудаа һайнаар бэлшээхын хажуугаар таряа талханай зүйл үгэлсэнэбди. Тугалнуудтаа обёосой гурил машиндагдаһан һүн хоёроор хэһэн кисель уулганабди. Тугал, буруунуудаа зунай бэлшээриин үедэ 100—100 килограммаар нэмээхэ гэһэн социалис уялгаяа дүүргэһэн лэ байхабди. Нёдондо бэлшээн таргалуулһан үхэрнүүдээ сүүдхэдэ 840 граммаар, урзанда 1140 граммаар нэмээгээ һэмди.

Корреспондент: малаа иимэ һайнаар таргалуулхын тула ямар арга хэрэглэгдэнэб?

Д. Доноев: томо малые зунай бэлшээридэ гаргахын урда тээ — май һарада таряа талханай зүйлөөр тордидог заншалтайб. Тиигээд зундаа бэлшээреэ ходо һэлгэжэ адуулнаб. Гэрһээ 4—5 километр болохо Мүрдэнгөөтын жалгада үхэрнүүдээрээ ошожо, 5—6 хонооб. Тэндэ майханда байгааб. Малнай тэжээлэй дабһаар дутадаггүй, тунгалаг һайн уһан элбэг.

Корреспондент: ажалайтнай түлөөһэн хэр бэ, юугээр дуталданабта?

Д. Доноев: түлбэришье һайн, малаал таргалуулжа шадаха хэрэгтэй. Хэрбээ би даалгагдаһан малаа гүрэндэ тушаагдатарнь 94 центнерээр нэмээжэ шадаа һаа, дүн хамта 1028 түхэриг абахаб гэжэ мэдээд ябагшаб.

Буруунуудаа 69 центнерээр, тугалнуудаа 26 центнерээр нэмээхэ гэһэн даабаряа дүүргэбэл, 895 түхэриг салин абагдаха. Теэд бодото дээрээ дээшээ болохо бэзэ.

Ториин совхоздо иимэ малша бүлэ олон. Тэдэнэйл шадабари оролдолгоор энэ совхоз жэлһээ жэлдэ тарган мал гүрэндэ тушаадаг.

БУРУУДНАЙ БУЛШАНТАЙХАН ДАА!

Үбһэ тэжээл мүртэй эдеэгүй, нилээд турантажа, хүсэ шадалаар нямһал болоһон 194 толгой эрэ буруудые бидэ гэр бүлөөрөө май һарада тушаажа абаа һэмди.

Тэдэнэй зариманиинь бэлшээридээ арай гэжэл хүрэхэ тооной болоһон үлбэгэр юумэдшье бии байгаа. Түрүүн майн тэн багаар, бэлшээридэ гаргахынгаа урда буруудаа шэгнэхэдэмнай, тус бүридөө дунда зэргээр 126—132 килограмм татаа бэлэй. Хэр угһаа хойшо зун, намартаа үхэр мал бэлшээдэг хяаг, хилгана ногоотой, хужараар элбэг Топки гэжэ газарта зуһаабди. Илангаяа эндэ Баргажан голой эрьеэр хэзээдэшье ногоониинь һайн, уһаниинь хажуудаа, зунай шанга халуун соо мал адуулхада аятай газар юм.

Зуһаландаа зөөжэ ерэһээр буруудаа хүсэ шадалайнь зэргээр хоёр ондоо болгожо илгаад, эгээл муунуудтань талха таряанай зүйл эдюулэлсэжэ, байрадаа дүтүүр амярнь адуулаабди. Хабар түрүүшээр ногооной үшөө хүсэд һайн болоогүйдэ тэдэнээ бэлшээри дээрэнь удаан байлгажал, шадаал һаа садхааха, һэбһэ һайса абхуулха гэжэ оролдодог һэмди. Анханһаа хойшо үглөөгүүр эртэ гаргажа, үдэшэ орой оруулжа һургаһамнай, буруудай олонхинь бүри 4—5 часта хэбтэриһээ бодошонхой, газааһаа дугташажа байха. Юрэдөө минии һанахада, илангаяа буруу, хашарагуудые түрүүнһээ хойшоо зүбөөр бэлшээжэ һургаха гээшэ ехэ удха шанартай. Тэдэниие бэлшээри дээрэнь зохидоор байлгажа, үлүүсэ ехэ ябуултуулан, зайлгангүй адуулха хэрэгтэй. Тиигээгүй һааш, бүхэли үдэртөө зайжа, зуража, ёһоор эдеэлхэгүйл. Мүн зарим малшад халуун болобо гээд 10—12 часта үхэрнүүдээ асаржа хаажархидаг. Тиимэһээл тэдэ малынь багахан наранай шарахада, һүүлээ үргөөд гүйлдэхэ, эдеэлжэ үгэхэеэ большоһот бшуу. Бидэ буруудаа ехэ халуунда ойро зуура тиирүүлэн, бэшэ тээнь гол горхондо дүтэ абаашаад, тогтоожо байгаад, бэлшээжэ һургаабди.

Сүүдхэ соо удаан лэ сагта бэлшээридэ ябажа, уһа ундаар дутаагүй байхадаа, буруу, хашарагуудшье шэгнүүрээ яһала түргэн нэмээхэ юумэл даа. Буруудаа бэлшээридэ гаргаһанһаа хойшо һара болоод шэгнэхэдэмнай, тус бүридөө 865 грамм нэмэһэн байба. Тэрэ үедэ бэлшээриин ногоон үшөө һанаһандаа хүрэмэ һайн болоодүй, һобхоншье байгаа ха юм. Удаань июль һарын барагдаад байхада, хоёрдохёо шэгнэхэдэмнай буруу бүхэн шэгнүүрээ сүүдхын 970 грамм болгоо. Арайл мянган граммда багахан лэ дуташоо даа. Мал бүхэнэйнгөө шэгнүүр яажашье һаань сүүдхын 1 килограмм нэмээхын тула буруудаа бүришье удаахан бэлшээри дээрэнь байлгадаг, газарайнгаа ногооень харалсажа, улам һайнаар адуулдаг болообди. Энээнэй ашаар сентябриин 1-дэ гурбадахяа шэгнэхэдэмнай буруу бүхэн шэгнүүрээ сүүдхын дунда зэргээр 1280 граммаар нэмээгээ гэхэ гү, али бүхы 194 толгой малнай һара соо хамта 87 центнерээр нэмэһэн байба. Ондоогоор хэлэбэл, гурба һарын түршэда буруу бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхын дунда зэргээр 1100 граммаар гэхэ гү, али зунай һаранууддта зуун үдэр соо үхэр бүхэнэйнтөө шэгнүүр 100 килограмм нэмээжэ шадаа гээшэбди. Илангаяа һүүлшын һарада мал шэгнүүрээ гэнтэ ягаа ехээр нэмээгээ гээшэб гэжэ асуужа болохо. Бидэ кукуруза, зелёнко гэхэ мэтэ ургамалнуудай сабшагдажа, силос дарагдахалаар буруудаа тэндэнь оруулжа, һууридань адуулаабди. Мүнөө тэдэнээ таряанай һуурида, сабшалангай хэнзэдэ оролдосотойгоор бэлшээжэ байнабди.

Хэрбээ түрүүн тушаажа абахадамнай, тус тустаа 126—132 килограмм татадаг һаа, мүнөө захаһаа 230—240 килограмм дараха болонхой. Иигээд тэдэнээ сентябрь, октябрьда һайнаар бэлшээн таргалуулжа, толгой бүриинь гурбан центнер татаха болгожо, гүрэндэ тушааха зорилго табинхайбди.

С. ПЛЕХАНОВ,
Баргажанай совхозой Душаланай фермын мал адуулагша.

Бэлшээримнай яһала һайн

Эртэ урда сагһаа мал адуулжа, һайн дүршэлтэй болоһон манай «Байгал» колхозой гэшүүд зунай сагта адууһа малайнгаа бэлшээриие зүбөөр эмхидхэжэ, малаа һайнаар таргалуулхын түлөө ехэ оролдолго гаргадаг заншалтай болонхой. Һайнаар таргалһан мал гүрэндэ худалдахадашье ехэ үнэ сэн хүрэхэ, үбэлжэлтын үедэшье үбһэ тэжээл тэдэндэ багаар гаргашалагдаха ха юм. Мүн тарган, ехэ шэгнүүртэй мал гүрэндэ худалдахада колхозоймнай олзо доходшье дээшэлнэ гээшэ.

Би арбаад жэлэй хугасаа соо колхозойнгоо һүнэй түүртые даагшаар, мүн һаалиин үнеэдые адуулагшаар ажалладаг байгааб. Гүрэндэ худалдагдаха залуу малнуудые адуулха дуратай байһанаа колхозойнгоо правлени болон партийна организацида үнгэрһэн хабар мэдүүлээ бэлэйб. Тиигээд 293 толгой залуу мал тушаажа абаа һэм.

Энэ зундаа Һонгино гэжэ нютагта малаа адуулһан байнабди. Энэмнай колхозой түб һууриһаа 60-аад километр холо, бэлшээриин һайн газартай үргэн ехэ тала дайда юм. Зундаа малаа һайнаар таргалуулжа, ехэ шэгнүүртэйгээр гүрэндэ худалдахын түлөө ехэхэн лэ оролдолго гаргагдаа гээшэ.

Зунай сагта мал адуулагшад сүлөөтэй, хэхэ ажалынь бага байдаг гэжэ зарим хүнүүд хөөрэлдэдэг. Хэрбээ адууһа мал өөрынь дураар табижархибал, тэдэнэр биратай һайнаар эдеэлдэггүй, һайн ногоо бэдэрээд лэ миил гүйлдэдэг гээшэ. Тиимэһээ бэлшээриинтээ газар, хаана ямар ногоотойб, уһалалгын, хужар дабһатай газар гэхэ мэтые һайнаар мэдэхэ хэрэгтэй болоно.

Байгша оной зунай эхеэр малай шэгнүүр 100 хоногто 100 килограммаар нэмээхэ гэһэн мүрысөөндэ оролсожо, харууһалдаг хашарагуудайнгаа шэгнүүр сүүдхэ бүридэ 900—1000 граммаар нэмээхэ гэжэ шиидээ һэмди. Зунай аяма халуун үдэрнүүдтэ малаа үдэр бүри эртүүр бэлшээридэнь таргаад, үдэшын боро хараан болотор адуулдаг байгаабди. Тиихэдэ үдэрэй халуунда мал биратайгаар эдеэлдэггүй. Ушар иимэһээ халуунай үедэ малаа һүүдэртэй газарта тиирүүлээд, һүүлээрнь бэлшээридэ гаргахада бүри һайнаар эдеэлдэг. Мүн малаа түргэ түргэн уһалжа байхада һайн. Дабһа хужаршье үгэдэбди.

Һаяхан манай харууһалһан хашарагууд гүрэндэ тушаагдаба. Тиихэдэ малаймнай олонхинь тарган, эрхим тарган гэһэн сэгнэлтэтэйгээр абтаа. Зунай бэлшээриин үедэ толгой бүриинь шэгнүүр сүүдхэдээ дунда зэргээр 900 граммаар нэмэгдээ гэжэ элирүүлэгдэбэ. Бүхы тушаагдаһан хашарагуудаймнай тус бүринь 270 килограммһаа доошо бэшэ байгаа.

Ц-Ж. ЧЕРНИНОВ,
мал адуулагша.

Захааминай аймаг.

…ХИМ ХАРУУҺАН, ЭЛБЭГ ЭДЕЭЛСЭ ДЭЭРЭ

(Ивалгын туршалгын ажахын мал адуулагша
Д. Б. БУДАЖАПОВАГАЙ хөөрөөн)

…бүхэн ондо ондоо, ямар бэ… илгаатай, «нюусатай» бай… юм даа. Тэрээниинь хаба…аа оролдожо ажаллаад эли… таабари шэнгеэр ухаалдин… таажа абаһан хүн заабол …ай ябадаг. Гэхэ зуура, ямар …ал, жэшээнь, мал шахажа, …э таргалуулха хэрэг даа…ндөө биратай юумэ хэдэг…ил ёһо дүүргээд, залхуураад …нүүд лэ ажахыдаа гарза …һэдөөшье биратай олзо …гүй байна.

…20 гаран жэлдэ ниитын мал …һан тулададаа малшанай … ямар ехэ харюусалгатай, …тэй байһыень һайса мэдэ…айб. Бодо мал, буруу, ха…ые шахажа, бэлшээжэ тар…, шадаал һаа гадартай …ха урда урдынхиһаа ехээр … тушааха гэжэ бүхы шада… оролдоноб. Жэлэй дүрбэн саг… хүдэлмэридэмнай һанагдаа… …элнүүд али олон тохёол… …ээд тиимэ иимэ юумэн ду… …угы һаа ган гасуур болоод, …бэлшээри муу гээд шалтаг… …урма зоригоо хухараад яба… …һаа, биратай амжалта туй… …гүй гээд һайса ойлгонхойб.

… ажахыгаа хурдан түргэнөөр …э гайхамшагта жэлэймнай … байха үедэ, май һарын …л 100 хоног соо харууһал… 100 килограммаар шэгнүүры…эхэ гэһэн ехэ удха шанар… …гараа бэлэй. Би тиихэдэ 76 …буруу, хашарагуудые тушаа… …һэм.

…бүринь шэгнүүр дунда зэр… …5 килограмм татаһан юм. …, нэгэ хэды сагай үнгэрөөд …үшөө нэмэжэ 40 толгой бодо мал харюусалгадаа даажа абааб.

Гадартай тарган мяха элбэг ехэ болгохо бүгэдын мүрысөөндэ оролсохо гэжэ шиидээд, буруу, хашараг бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэ бүридэ килограмм хүрэтэр, шадаа һаа дээшэшье нэмээхэ зорилго табяа һэм. Сүүдхэдээ малаа 15—16 час бэлшээридэ ябуулха түсэб хараалжа, үглөөнэй 5—6 часһаа үдэшын харанхы болотор үдэр бүхэндэ ажаллажа эхилһэн байнаб. Үни заяанай үдэр бүри ябадаг аад, бэлшээриингээ газарые, ямар ногоотой, хаана хужар дабһатай, уһатай байһыень дүүһан мэдэдэг гээшэб. Хамтадаа 60 шахуу гектар бэлшээреэ ургасын, хужар дабһанайнь, уһалха газарайнь тэнсүүриие бодолсон, 4 хэһэг болгожо хубаагдаһан юм. Шииг нойтоор дуталдангүй үбһэ ногоонойнь түрүүн һайса ургажа эхилһэн газарта 5 үдэр нарибшалан адуулаад, удаадахи бэлшээридэнь малаа гаргажа байгдаа.

Бэлшээридэ мал гаргахадаа заабол тэжээлэй дабһа эдюулхэдэ һайн. Эдеэлсэтэй, амтатай, тэжээлтэй ногоотой газарта хэды час хойноһоонь дахажа байгаад ябуулхада мал бүхэн түргэн ундаяа хүрэжэ, уһалха дуратай болодог. Тиихэдэнь бүлтыень адаглажа, хаража ябаад, саг соонь садатар уһалха хэрэгтэй. Уһалуури руу малаа гуужархёод лэ, хойноһоонь хёрхоор адаглаагүй һаа, зарим айран харюу мал биратайгаар уһалангүй үнгэршэхэ. Мүн адуулжа ябахада халуунда ядалдаад, батаганаархаад, зарим мал биража эдеэлдэггүй, зайха зураха, һэрюун һүүдэр газар бэдэрдэг. Энээниинь баһал алдангүй хаража, нэгэн гэбэл бэлшээриинь дары һэлгэхэ, һэрюун, аятай газар олохо ушарарадаг.

Зунай сагта туяатай һаруул болоһоо хойшо 11 час хүрэтэр малаа адуулаад, аяма халуун, һонотой батаганаатай сагтань үдын 2 час болотор нуур сөөрэмэй гү, али голой эрьедэ, һэбшээтэй, һэрюун газарта тиирүүлдэг заншалтайбди. Энэ ушарта баһал эзэнэй харууһан хэрэгтэй байдаг. Иигэжэ амаруулһанай һүүлээр үдэшын 11—12 час хүрэтэр адуулагдана.

Таряа хуряалгын үедэ, намартаа багаханшье саг һаар талаар үнгэргэжэ байнгүйгөөр, таряанай хуряагдамсаар һууридань малаа адуулнабди. Манай ажахын хоёрдохи бригадада тээсгэн кукурузын хуряагдамсаар дары малаа абаашажа адуулһамнай эли бодо мяхажаа, һайжараа. Ороһо таряанай полиин сүлөөрхэдэ алдангүй малаа тэндээ абаашажа адуулагдана. Һайса адуулаад, үдэртөө 3—4-һөө үсөөн бэшэ уһалагдаад ябаһан мал түргөөр таргалдаг, мяхажадаг.

Иигэжэ бэлшээри багатай, бэлшээриин үбһэ ногооной нёдондонойхидо хүрэхэгүйшье байгаа һаань, оролдолгын ашаар малай эдижэ боломоор ногооее дууһан эдюулээд, хамта 116 толгой буруу, хашарагуудайнгаа тус бүриин шэгнүүрые дунда зэргээр 940 граммаар нэмээгээб. Май һарын эхеэр бэлшээжэ ороһон 76 толгой малай шэгнүүр тус бүридөө дунда зэргээр 100 килограммаар нэмээгдээд байна. Тэрэ тоодо 22 толгой хашарагуудай толгой бүхэнэй шэгнүүр 100 хоног соо 100 килограммаар гэхэ гү, али сүүдхэ бүхэндэ 1050—1110 граммаар нэмэбэ.

Мүнөө саг үшөө эртэ. Бэлшээреэ бүрил гамтай зүбөөр хэрэглэжэ, эдэ малаа бүрил мяхажуулха, гадартай тарган мяхатай болгохые оролдохоб, һанаһандаа сохом хүрэхэб гээд найдуулха байнаб.

ЯРУУНА НЮТАГТАА СУУРХАНА

Яруунa нютагнай ёһотойл ууҗам элдин тала дайдатай. Хайшаашье хара ой тужа, сабшалан... бэлшээри! Элдин нютагаймнай эды ехэ баялиг һайнаар эдлэгдэжэ, ажахымнай хүгжэлтэдэ зорюулагдажа байна ха юм даа.

Манай Яруунын совхозой ажалшад адууһа малаа үдхэжэ, мал ажалһаа ашаг олзо ехээр оруулхые оролдожо байдаг. Һүүлэй жэлнүүдтэ тоо толгойнь нилээд олошороо, гүрэндөө мяха, һү ехээр тушаадаг болоо гээшэбди.

Мүнөө үедэ совхознай ажахын энэ жэлые ямар амжалтатайгаар үнгэргэжэ байнаб гэбэл: түбхын түрүүн малшадаа магтаха байнабди. Зунай үедэ малаа һайнаар таргалуулха гэһэн Хяагтын управлениин Хүдэриин совхозойхидой үүсхэлые ажахымнай мал адуулагшад бултадаа дэмжэжэ, мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа ороо һэн. Тиигэжэ ехэ амжалта туйлагдаа.

Зунай үедэ малаа бэлшээн таргалуулжа, 100 хоног соо 100 килограммаар нэмээхэ зорилго табяад, оролдосо үүсхэлтэйгээр ажаллаһан, нютагтаа суурхажа байһан хүнүүд тухай хэлэхэдэ иимэ. Совхозоймнай үнинэй малшан Бальжит Аюшеева 170 хашарат харууһалдаг. Үнгэрһэн зундаа малынь һайнаар таргалуулагдаа. Июнь һарада толгой бүриин сүүдхэдэ 900 граммаар, июльдэ —1100, август һарада 950 граммаар нэмээгдээ. Энэ малшан жэлһээ жэлдээ малаа тобир, тарган болгожо гүрэндэ тушаадаг юм. Мүнөө нүхэр Аюшеева хаража байһан малайнгаа 60 толгойень гүрэндэ тушаалгахые тушаажа үгөөд байна.

Мал адуулагша Эрдэни Ранжиловай даадаг гүүртын 150 хашараг мүн лэ зунай бэлшээриин үедэ һайса таргалуулагдаад, 85 толгойнь гүрэндэ тушаагдахаар ябуулагдаад байна. Тэдэнэйнь шэгнүүр 3 центнерһээ доошо бэшэ татаха юм. Хэрбээ энэ гүүртынхид июнь—июль һарануудта малайнгаа шэгнүүрые 980—990 граммаар нэмээһэн байбал, августда 1 килограмм 100 граммаар нэмээжэ шадаа. Тус гүүртынхид малаа шадамараар бэлшээдэг аргатай. Зунай сагта эндэхи малшад хододоо нүүжэ байгаад, малаа хэдэн ондоо бэлшээридэ ябуулна. Энэ зун байраяа 6 дахин һэлгэһэн байна бшуу.

Нүхэр Ранжилов мал ажал дээрэ удаан саг соо хүдэлһэн, ажалай дүй дүршэлтэй хүн. Малые хайшан гээд адуулхада түргөөр таргалдаг бэ гэжэ асуугаа һаа, энээн тушаа олон юумэ хэлэхэ байха. Зарим хүнүүд малые бэлшээридэ дурандань табижа эдеэлүүлхэ гэдэг. Энээниие түрүү малшад буруушаадаг юм. Юундэб гэхэдэ, эбэртэ бодо малые зундэнь ябуулхада һайнаар эдеэлдэггүй байна ха юм. Малые түргөөр таргалуулхын тулада нүхэр Ранжилов ондо ондоо газарта абаашажа, хоорондонь уһалжа байгаад, малаа гүйлгэнгүй, тогтоожо адуулдаг заншалтай. Тиихэдэ гүүртын малшад зунай бэлшээриин үедэ ажалай журам наринаар сахина. Малынь үглөөнэй 4 часта бэлшээридэ гаргагдаад, үдэшын 10—11 час болотор ябуулагдадаг. Һүниндөө 4—5 часай туршада амардаг.

Эндэхид үшөө юун тухай хөөрэнэб? Зундаа таргалуулагдаха малда үбэлэй сагта, хабартаа талха таряанай зүйл үгэдэг заншалтай. Энэнь зүйтэй. Юундэб гэбэл: талха таряа эдижэ байһан мал дулаанай орожо эхилмсээр таргаяа абажа захалдаг, июнь һараһаа эхилээд шэгнүүрээ хоног бүриин 900—1000 граммаар дээшэлүүлнэ бшуу.

Совхозоймнай түрүүшүүлэй нэгэн Рыгзын Базаров бүришье ехэ амжалтатай. Энэ малшан гурба һара 10 хоногой туршада гэхэ гү, али 100 хонот дотор хашараг бүриингөө шэгнүүрые 115 килограммаар нэмээгээ. Холын һарьдагай бэлшээридэ малаа адуулдаг хүн юм. Тиимэ бэлшээри хэрэглэхэдээ малдаа дабһа үгэлсэжэ байдаг. Мүнөө нүхэр Базаровай даадаг гүүртын 122 хашараг тус тустаа 3 центнерһээ бага бэшэ шэгнүүртэй болонхой. Зарим хашарагуудынь 3,5—4 центнертэй болгожо, гүрэндэ тушаагдахаар хараалагдана.

Гүрэндөө мяха ехээр тушаадаг болохын тулада манай совхоз малайнгаа үүлтэрые һайжаруулха, бэеэр задарюун томо, мяхалиг үүлтэрэй мал үдхэдэг болохо юм. Энэ жэлдэ герефорд үүлтэрэй бухануудай үрөөр олон үнеэн үрэжүүлэгдээ. Мүн герефорд сементал хоёрой хоорондоһоо гараһан бухын үрэ Зэдэһээ асаржа, ажахыдаа хэрэглэһэн байнабди.

Хэрбээ манай совхоз мал ажал дээрээ түрүү дүршэл үргэнөөр хэрэглэжэ, малаа үүлтэр һайнтай болгобол, ойрын жэлнүүдтэ мяха абалгые 1,5—2 дахин ехэдхэхэ аргатай. Хүдөө ажахын интенсификаци иигэжэ ажаллахые уряалнашье ха юм даа.

К. АЛБАШЕЕВ,
Яруунын совхозой главна зоотехник.

ЭРХИРЭГЭЙ СОВХОЗ. Бэлшээридэ ябаһан һүрэг.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ЭНЭРХЫ СЭДЬХЭЛЭЙ ЖАРГАЛ

ЯБАҺАН ГАЗАРТАА арадайнгаа үндэһэн хэлэ бэшэг тушаа ярилдахые хүсэдэг аад, Ноёхоной найман жэлэй һургуулиин буряад хэлэнэй багшатай уулзаха гэжэ болобоб. Хүнһөө гэрынь заалгажа абаад, амаралтын үдэр хүнэй сулөө таһалхань аягүй гэшэ гү даа гэжэ һанаһаар ябатараа, мэдээнһегүй багшынгаа газаа хүрэжэ ерэһэн байбаб.

— Юун аягүй гэжэ. Ерэһэндэтнай баяртайб. Орогты, — гээд харшынгаа үүдэ урдамни нээжэ, набтаршаг бэетэй, наһатайшаг эхэнэрэй угтан байхадань, үни заяанай танил айлайдаа ерэһэн мэтэ зосоо нам сэлүү болоод хёо һэн.

Сэбэрхэнээр хамуурдажархиһан хорёо соонь намарай ногоон зүлгэ нюдэ баясуулна. Гэрэйнь урда жэмэстэ модонууд хэбэртэй һалдайлдана. Саадайнгаа хорёо ехэ болгожо, шэнээр залгажа, дарха хэжэ байһан хүбүүе харан сасуугаа таняадхибаб. Үеэлдэр Сүхэ голой һүндэлгэ дээрэ харалсаһан хүбүүмни һахы һалаг хүдэлжэ байба. Голой зүүн баеһаа баруун бэе һалын ерэхые хүлеэжэ байхадаа нүхэрөө ород хүбүүн гэжэ һанаад, хаанаһаа юундэ Ноёхон ошоходо ябаа юм ааб гэжэ ород хэлээр асуухадамни: «Амаралтын үдэр эжыдэе ошожо ябанаб» гэжэ тордиһогүй буряад хэлээр харюусажархихадань гайхашоо бэлэйб.

ТИИМЭ, энэ манай хүбүүн. Тээсгэн һая дүүтэй болоо юм. Энэ ехэ баяраа тэмдэглэн, хүбүүн бидэ хоёр саад соогоо хэдэн шэнэ модо һуулгаабди, — гэжэ Ангелина Гунзыновна намда ойлгуулхые оролдобо. Теэд юушье ойлгобогүйб. Шаргал үһэндөө сагаан капрон һабхагтай балхагар сула, долоондоо хүрэжэ ябаһан янзатай ород басагахан хажуудамнай бии бололдоод, зулгы зохидхоноор намайе мэндэшэлһээр: «Эжы, эдэ шэнэ эшэнүүдһээ хойто жэлдэ жэмэс ургаха гүб даа», гэжэ яаран асууба. «Ургаха, заатагүй жэмэс гараха», — гээд Ангелина Гунзыновна буряад хэлэнэй аялга маягтайшагаар ородшолно. «Һая басагатай болоһондоо баясаһан, хүхиһэмди гэжэ хэлэнэ бэшэ һаал, теэд энэнь һургуулида ябахаар бүдүүн үри хаям. Таажа һанахада, уншэрһэн басаган аад, ургүүлжэ байгаа юм гү даа» гэжэ ойлгон ядажа байһыемни мэдэһэн юумэ шэнги, «Зай, манайда орогты, яаралгүй һуужа хөөрэлдэе», — гээд Ангелина Гунзыновна хэлээ һэн.

НАРИН НЯГТА айлайхи газааһаа тэһэншүү тэр сооньшье һонор, арюун сэбэр. Номой адяар дээгүүр обёоржо, харахада, илангаяа буряад номууд элбэг, эндэ түхэреэн стол дээрэнь бүри һая хэблэлһээ гараһан хэдэн номууд хэбтэнэ.

— Та, дуу гарахаартнай тухайлхада, хори буряад хат. Үндэһэн хэлэнэй багша нэрэтэй хадаа цонгоолоорoo цэ-цэ гэшэнгүй литературна буряад хэлээрээ хөөрэлдэхэ уялгатайшье байна гэшэб, — гээд Ангелина Гунзыновна энеэбхилнэ. Багша бүхэн өөрынгөө заажа байһан предмедтэ дурладаг, тэрэнээ дээгүүр абхуулхые оролдодог ааб даа. Теэд хэлэ бэшэг гэшэ эрдэм һургуулиин ёһотойл үндэһэниинь лэ даа. Һүүлэй жэлнүүдтэ үндэһэ яһатанаймнай зарим үхибүүд буряад хэлээ үзэхээ оролдодоггүй болонхой. Теэд адаглан хаража ябахада, буряад ород хэлэ хоюулайнь тэгшэ үзэһэн, шудалһан үхибүүд бэшэ предмедүүдээрээ, тэрэ тоодо математикын предмедүүдээрээ ганса ород лэ хэлэ үзэһэн нүхэдһөө бэрхээр һурадаг, даамтай түнзэгыгөөр юумые мэдэжэ абаһан байдаг, гээд Ноёхонойнгоо һургуулиин байдал дээрэһээ олон жэшээ баримтануудые дурдаа һэн. Ангелина Гунзыновнагай буряад хэлэнэй хүгжэлтын түүхэ һайса мэдэдэг, үндэһэн хэлэнэйнгээ үгын дундаршагүй баялигаар омогорходог, һайн һайханиинь хэрэглэн шүлэг бэшээдшье туршадаг гэжэ хөөрэлдөөн дээрэһээ мэдэжэ абаа һэм. Ород хэлэ түрэлхи хэлэнһээ өөрэгүй гүнзэгыгөөр шудалха гэшэ тон зүб. Тиихынгээ хажуугаар буряад зон хадаа үндэһэн хэлэеэ доро үзэхэгүй, харин тэрэнээ бүри гүнзэгыгөөр шудалхын, саашадань улам хүгжөөхын түлөө зааболл оролдохо зэргэтэй гэжэ бидэнэр нэгэн адли тобшололдо ерээ һэмди.

ТИИГЭЖЭ БУРЯАД хэлэнэй мүнөөнэй байдал, хүгжэлтэ тухай, тэрэнһээ уламжалан национальна илгаа, ондо ондоо яһатанай хани харилсаан тухай хөөрэлдэбэбди.

Анханһаа хойшо Ноёхоной буряадууд ородуудтай халуун барисаа холбоотой байһан. Теэд нютагай зарим нэгэншүүл юун эдэ ород үхибүүдые тэжээнэ гэшэб, хүбүүшэлхэ, басагашалха буряад үхибүүд барагдаа гү, түрэл гаралайншье үри саданар гэжэ байгаа юм бэшэ гү» гэлдэн һабир шабэр хөөрэлдэнэ гэжэ дуулагшаб. Уншэрһэн, тулиһан үхибүүн ород, буряадшье һаа адли хайратай. Тэдэниие тэжээһэн, ургэһэн хүндэ бүришье хайратай. Энэ минии хүбүүн хори гаража ябана. «Темник» совхоздо жолоошоноор хүдэлнэ. Һүүлэй үедэ хүбүүнэйнгээ дүүтэй болохо һэн хаб гэдэг болоходонь, өөрынь шуһанай басага абаа һэм даа. Барһадни аргагүй эжэлшээ, бэе бэедээ эмээхэйнүүд гэшэнь. Ахынгаа клубта нааданда гаража ошоходо, орой үни болотор ябангүй ерээрэй гэжэ басаганай түгаар хэлэхые дуулаба аабзат? — гэжэ маһаран Ангелина Гунзыновна шара улаан сайгаа үшөө үшөө аягалан хүндэлжэ, хөөрөөгөө саашань үргэлжэлүүлнэ.

— ЭНЭ ЮРИЙ хүбүүмни гурбатайдаа 1945 оной үбэл Улаан-Үдын түмэр замай вокзал дээрэһээ олдоһон гэхэ. Табаяа хүрэжэ ябахадань би Хяагтын үхибүүдэй гэрһээ хүбүүшэлжэ абаа һэм. «Зай, эжышни шамайгаа абаашахаяа ерээ, гэртээ харихa бөлобош» гэжэ хүмүүжүүлэгшын хэлэхэдэ, «Мамамни, ши юундэ монголдо адлибши» гээд Юрын хүзүүдэшэһые хэдыдэшье мартахагүйб. Баһал тэрэ Хяагтаһаа хүүгэдэй байшанһаа энэ уншэн басага зун, августын 25-да асарааб. Долоо наһа түйсэжэ, мэдээ орошоһон үхибүүндэ нэгэ буряад эхэнэрые энэ эжышни гээшэ, гэртээ абаашахаяа ерээ гэхэдэнь үнэншэхэгүй гэжэ һаналтайл даа. Теэд үримни болохо энэ басаганай үйлэнь саанаһла татагдаһан юм һэн гү? Үдэшэ уулзаад, үглөө үглөөгүүр ерэжэ абаашахаб гээд, ондоо тээ ошожо хоноһон һүнимни энэ Тома басаган «эжы, яаһамни» гэжэ бүхэли һүнөө уйлажа хоноо гэхэ. Һүүлдэ эндээ эжы басаган боложо һайн дадалсаад байхадаа Томамни нигэжэ хөөрөө һэн. Бидэнэр нэгэ таһагай басагад унтахаһаа урид «эжы, ерышээ» гэжэ ооголодедог һэмди, тиигээд ши ерээ хаямни даа гээд Томахамни гэнтэ нэгэ үдэшэ уудам сэнхир нюдөөрөө үһа гүйлгэн, урин һайханаар намайгаа адаглашоод һуугаа бэлэй.

ИИГЭЖЭ ХӨӨРЭХЭДӨӨ Ангелина Гунзыновнагай өөрыньшье елин хара нюдэн мэлмэрэн, түргэ түргэн сабшалаад, буруу тээшээ бүляалдаа һэн. Тэрэ хоорондонь Тома басаганайнгаа орой болоо, үглөө эртүүр һургуулидаа ошохоб, хүлөө угаагаад, унтахамни гэхэдэнь эжыдэнь бүрил һайн юумэ боложо, тазда... оро шэрээ бэлдэжэ, Ангели... новна тухаа чаһаршаба. ... лээн удаан һуушаһанаа ... жэ, жаргалта өдэ үхибүү... сэдьхэлтэ эжыдэ, урданай ... амар һайханиие хэлээд, ... айлнадай гэр тээшэ оло ... хэһээр алхалбаб.

Гушадахи жэлээ хонхын... дуулаһан А. Г. Будае... дэм бэшэгтэ һураһан, ... һан залуушуулые тоолохо ... урдаа ортошогүй олон ё... Түрэл энэ Ноёхон нютаг... юһэн жэл багшална гэбэ һ... Ангелина Гунзыновнагай ... хэшээлээр хүлөө дүроодэ, ... загада хүргүүлэгдээгүй үх... партсъездын нэрэмжэтэ кол... гэхэдэ алдуугүй ха.

Хонгор һайхан сэдьхэлтэ... шогүй зориг хүсэлтэй һэн ... ноо эбтэй эетэй гэр бүлын ... хүнэй жаргал эдлэжэ байга... на Гунзыновнада багшынга... ехэ ажалдань, ажабайда... болохо амжалта хүсэнэб г... зүрхэнһөө тиихэдэ юрөөгөө...

Ц. ДУГА...

Энэ хуудаһандамнай уншагты:

Эхын зол, үншэрөөгүй үхибүүд.

ИРАГУУ ХҮГЖЭМ.

Хобуушын толгой...

КАЗАХ „ХУУР" ХАНХИНАБА

Буряад хүн бүхэндэ хуур, лимбэ, шаанза гэгшэдэл казах хүндэ домбра, кобзы, кюй гэһэн үгэнүүд түрэл дүтөөр соностодог. Эдэ хүгжэмэй инструментнүүдые хаража үзэхэдэ, гансашье газаа талаһаа бэшэ, мүн байгуулалта, хэлбэрсэрээшье манай жэнхэни буряад инструментнүүдтэл адлирхуу, түһөөтэй аялга агшаадаг гэхэдэ алдуугүй. Энэньшье гайхалгүй — талын хүгжэмэй утаһан нэгэн гэлсэдэг бшуу.

Сентябриин 30-най үдэшэ казах хүгжэмэй эдэ бүхы инструментнүүд республикымнай ниислэл Улаан-Үдын ород драмын театр соо үер аялгаяа дэлгэбэ. Юуб гэхэдэ, Курмангазын нэрэмжэтэ Казахай Гүрэнэй арадай инструментнүүдэй оркестр манайда айлшалаа.

1934 ондо профессор, композитор, мэдээжэ хүгжэмэй ажаябуулагша А. Жубановай халуун хабаадалгатайгаар эмхидхэгдэһэн энэ коллектив творческо талаараа жэлһээ жэлдэ ургажа, нилээд амжалтануудые туйлаһан, 1953 ондо Бухарестдэ болон Бүхэдэлхэйн залуушуулай болон студентнүүдэй фестивальда шалгаржа, лауреадай хүндэтэ нэрэдэ хүртэһэн юм. Эмхидхэгдэһэнһээ хойшо тус коллектив Совет оронойнгоо али бүхы хизаараар нэгэнтэбшэ аяншалһан, аадар бороодол альга ташалгаар угтагдаһан байха. Репертуартань казах арадай дуунуудһаа гадна, ородой болон баруунай классигуудай орёо нарин хүгжэм ехэ һуури эзэлдэг. Бизе, Чайковский, Брамс, Дворжак, Римский-Корсаков, Хачатурян, Глиэр, Жубанов, Хамиди — эдэ композиторнуудтай Курмангазын нэрэмжэтэ оркестр нүхэсэхэ ёһоороол нүхэсэнхэй.

...Хүшэгын удаахан нээгдэхэдэ, арадай хүгжэмшэ Курмангазын найруулһан «Серпер» гэдэг уянга долгисон зэдэлжэ, ямар жэнхэни шэнжэтэй оркестрэй манайда айлшалжа байһыень гансата мэдэрээдхинэбди. П. Чайковскиин «Бишыхан хун шубуудай хатар», И. Брамсай «Венгр хатар», Бизейн «Карменһээ» нэгэ хэһэг болон бусад хүгжэм ээлжээ ээлжээгээр шэхэнэй шэмэг болон зэдэлнэ.

Нават Тэмэрханова гэжэ шанга бэшэшье һаа, уян зөөлэн сопрано хоолойтой дуушан басаган казах арадайнгаа хубсаһа үмдэнхэй гаража, түрэл аялгаяа хухалгана. «Ахал Керэм» гэжэ арадай дуу шагнаһан һайт! Нүгөөдэ дуушан Бек Бейсенов тенор. Вердиин «Риголетто» сооһоо герцогэй ари, мүн «Марпаш Дударай» гэжэ арадайнгаа дуу аягтай хүнгөөр, уран хоолойн уянга мэдүүлэн гүйсэдхэхэдэнь, сугларагшад халуунаар угтаа. Тобшолон хэлэхэдээ, Курмангазын нэрэмжэтэ арадай инструментнүүдэй оркестр урдаа табиһан зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлжэ, Улаан-Үдын ажалшадта гоё һайхан гүйсэдхэлгөөрөө, арадайнгаа аялга абажа ерэһээрээ баяр түхөөгөө гэхэдэ зүбтэй. Энээндэ тус оркестрэй хүтэлбэрилэгшэ, Казахай ССР-эй габьяата артист М. Кажгалиевай онсо үүргэ тэмдэглэмээр.

Мүнөөдэр уран бэлигтэ айлшаднай гастролёо үргэлжэлүүлхэеэ саашаа ябахань. Баяртай, хүндэтэ нүхэдүүд! Амжалтаяа арьбадхажа, алдарта Байгалаймнай эрьеэр айлшалжа байгаарайгты.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Курмангазын нэрэмжэтэ казах арадай инструментнүүдэй оркестр ниислэл хотодомнай ээлжээтэ концертээ табижа байна.

КОКОСОВО ҺАМАР ХААНАҺАА УРГАН ГАРАА...

(БИРМАН АРАДАЙ ОНТОХОН)

Урдын урда сагта Бирман оронoй эрье тулажа нэгэ һала тогтоо юм гэхэ. Һала дээрэ гурбан хари улад ябаа юм һэн ха. Тэдэниие барижа хаанда асаржа, мүшхэбэри хэн гэхэдэнь, ябаһан тулиһанаа дууһыень хэлэжэ үгэбэ. Тэдэнэр гурбуулан түрэл орондоо гэм хэһэн дээрэһээ, оронойнгоо зонхилогшын зарлигаар үһанда хаягдажа, далайн долгиной дура зоргондо табигдаһан байгаа. Ямар гэм хээ юм ааб гэхэдэ: нэгэниинь хулгай хэжэ баригдаһан, нүгөөдэнь — эльбэ жадха хэжэ гэмдэ ороһон эхэнэр һэн. Гурбадахинь хобжэб зөөжэ, хэлэ ама үүдхэдэг ажалтай байһан дээрэһээ зэмэ амасаһан хүн байба. Хүйхэршье хобшон байгаа ха, юуб гэхэдэ, тэрээнэй ябаһан лэ газарта хүн амитан хоорондоо хэрүүл ама татажа, амар заяа үзэхэеэ болидог байгаа.

Мүнөөхи хаан тэрэ хулгайшандань гэр байшан хайрлажа, мянган түхэригэй сагаан мүнгэн зоод үгөөд, Бирма орондо түбхинэн һуухые зүбшөөл буулгаха зуураа:

— Үгытэй ядуу байһан ушар дээрэһээ хулгайшан болоо байна, теэд мүнөө үнэн сэхэ албатамни болохо байха, — гэжэ айладхаба ха.

Эльбэ жадхаар элбэг эхэнэртэ бaһал байшан гэр, мянган түхэригэй сагаан мүнгэн зоод барюулагдаба.

Энэ эхэнэр өөрөө ядуу тулюур, хуби талаангүй хохидоһон дээрэһээ атаа мэсэндэ абтажа, хүнүүдтэ хоро хүнэгөөл ушаруулдаг байгаа гэшэ. Мүнөө тиихэеэ болихо, — гэжэ хаан хэлэбэ.

Харин тэрэ хобшониинь саг дары саазалха гэһэн зарлиг буулгаба.

— Хобшон хүн хэлээ бүхэндэ хоёрой хоорондо яһа хаяжа, хэрүүл татадаг юм. Энэ зангыень юугээршье заларуулхын аргагүй, — гэжэ хаан номлобо.

Тиигэжэ тэрэ хариһаа бууһан хобшоной толгойе таһар сабшаа бэлэй.

Үглөөдэрынь болоходо, мүнөөхи толгойн сааза хэһэн газарай хажуугаар хаанай нэгэ түшэмэл түшаан боложо гараа һэн ха. Тиижэ ябатараа таһар сабшуулһан толгойн хоёр тээшээ гунхалзан байхые хаража, гайхахын ехээр гайхаба. Мүнөөхи толгой гэнтэ амаа ангайлгаад:

— Таанарай хаан үтэр наашаа ерээд, минии урда үбдэг дээрээ һэхэрэн һүгэдэг, тиигээгүй һаань би ошожо монсогор толгойень мухарюулхам, яба ошожо эзэн хаанда дуулга, — гэжэ хойно хойноһоонь дабтан хэлэхэлээрнь, тэрэ түшэмэл сошоһондоо зүг татажа, зальбаршаба.

Үхэтэрөө айһан түшэмэл хүл алдан харайжа, хаанай ордондо хүрэжэ ерэбэ. Хэлэн гэхэдэнь, хэншье этигэжэ үгэбэгүй. Хаан намайе шогложо наадалжа байна гэжэ бодоод, уур хилэнгээ бусалшаба.

— Ай, зайлуул, эзэн хаамни...— гэжэ түшэмэлынь торон ээрэн хэлэбэ. — Саазын болоһон газарта ошоһон лэ хүн минии хэлээшые нюдөөрөө үзэжэ, шэхээрээ дуулаха байхал, хайрлыт...

— Зай, тиигээ һаа, хоёр болоод ошожо ерэгты, — гэжэ хаан үг-маг үгэлбэ.

Тиин хоёр түшэмэл хотын талмай тээшэ ошобо. Онон гэхэдэн... толгой аниргүй хэбтэбэ. Ха... жэ дуулаамсаараа, түгаарай... мэлые саазалагты гэһэн за... носхобо.

Амбан түшэмэлэй амарга... дээрэ арбан һухын сабшан ... лэ, хариһаа бууһан хулга... һарһан толгой ама хахар... энеэдэн болобо.

— Аһайш даа, намайе ал... һэнтнай алин гээшэб, амбан ... лөө алажархиба ха юмта! ... дуугархыень яахабши!

Оршон шадарай сайдууд ... түшэмэлөө хардуулжа харат... хайгаар алуулһые одоошье ... эзэн хаандаа бараалхажа, б... дэлгэрэнгыгээр дуулгабад. Х... нюдэнһөө үһа гүйлгэн уяр... харата муухай толгойе гүн... ра нүхэндэ зооход гэһэн ... гаргаа һэн. Үглоогүүр бодоод... дань тэрэ зооһон газарта ... тэй модон ургашоод байба. М... гүүрын бүришье жэгтэй ... сүүд болбосоржо, мүнөөхи ... толгой шэнги үзэгдэжэ ба... улад гайхашаа бараба. Тэрэ... хадаа кокосово хара зандан... Анха тэрээниие «Гоун бинь» ... бууша хүн») гэжэ нэрлэж... Теэд үе сагай үнгэрэн е... тэрэ муухай нэрэ хүушарж... бинь» гү, «Кокосово хара ... гэһэн солотой болоо юм гэ...

Мүнөөшье кокосово һамар... һэжэрээд, шэхэндээ нияжа ... үзөө һаатнай, шолиногоно... дуулдаха байха. Юундэ ти... хэдэ, тэрэ хобуушын толгой... шье болоод байгаа һаа ... үнөөхил хоб жэбээ дэлгэхэ ... хүрэнэ гээшэ гэлсэдэг.

Ц. ГАЛСА... оршу...

МОСКВА. Москвагай бага литражна автомобильнуудай завод «Москвич 408» гэжэ автомобилиин шэнэ моделиие бүтээжэ гаргаха бэлэдхэл хэжэ байнхай. Шэнэ машинын шэгнүүр 900 килограммһаа дээшэ бэшэ, 50 хүрэтэр мориной хүсэтэй һайн двигательтэй, бааг соонь 500 километртэ ябахада хүрэхөөр горючи багтаха байна. Кузовай шэллэгдэһэн хубинь «Москвич-407» гэжэ автомобилиинхида орходоо 25 процентээр ехэ болонхой. Зураг дээрэ: «Москвич-408» гэжэ автомобиль.

ТАСС-ай фотохронико.

ТААБА...

(Кабанскын аймагта хэл...
Газаа галзуу баабай,
Гэртэ аргамжыч эрша,
Ерэнхэни азарга
Ерэн табан даага дахуул...
Үндэр һамган
Үрөөһэн нюдэтэй.
Шиир шиир хатараа,
Шинхан болотороо тарг...
Астай дээрэ пастай,
Пастай дээрэ нуур,
Нуур дээрэ нугаһан,
Нугаһан дээрэ топшуул...
Ябаа, ябаа харгыгүй,
Сабшаа, сабшаа шуһаг...
Гушан хүн
Гурбан бэһэтэй.

ТААБАРИИН ТАЙЛБ...

Долоон хоног бүрндэ ... зетын «Шэхэнэй шэмэг...» хуудаһанда толилогдожо ... таабаринуудта тодо һонор... нууд абтажал байдаг. Х... Могсохон нютагай һургуул... би Цыванова Сэсэгма авг... най номерто хэблэгдэһэн ... риин харюу эльгээгээ.

Нэгэдэхинь — бороо.
Хоёрдохинь — үһан.
Гурбадахинь — хохирой...
Дүрбэдэхинь — гахай.

МОЙҺОН НАМАР СЭСЭГЛЭДЭГ ГҮ?

Намар боложо, хүйтэнэй ольбо унаха саг ойртошобо. Таригдаһаар 4—6 жэл болоһон мойһон хабар сэсэглээд, үрэ жэмэсээ ургэһэн аад, мүнөө намар дахин сэсэглшэбэл. Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг эрхэтэн И. П. Шиверский энэ ушарые тайлбарилжа үгэхэ гуйлтатайгаар манай редакцида хандаба. Харюуень доро толилбобди.

ХАРЮУ: ёһотой намарнай ерээ. Модоной намаа шарлаха, үбһэ ногооной хагдарха, ургамалай үрэһээ гүбихэ, унатааха саг ерэжэ, тэрэнэй саашадаа ургаха хаһа дүүрэдэг. Энэ үедэ зарим ургамалай хэнзэлжэ, хоёрдохёо сэсэглэхэ ябадал үзэгдэдэг байна.

Үргы, хээрын мангир, харгана, мүн мойһоной, үлирэй энэ хүсэд гү, али тэдэнэй зарим һалаа мүшэр сэсэглэжэрхидэг байха юм. Ганса нэгэн газарта нямнаа сэсэг һалбаршоод, тала дайдые бүрхөөжэ байдаг. Ургамал августын хоёрдохи хахадта, сентябрьда гү, али октябриин түрүүшын хахадта, мүн ганса нэгэн ноябриин эхеэр сэсэглэдэг гээшэ.

Зунай халуунда бороогой гэнтэ ородго ургамалай хэнзэлэлгэдэ нүлөөлдэг гээшэ. Мүнөө жэл эгээл тиимэ уларил байгаа. Июлиин һүүлшын табан хоногто, мүн августда дулаахан үдэрнүүд болоо. Тиигэжэ байтар бороо орошоһон байна. Зунай үедэ шииг нойто һайнаар абаһан ургамалда хэнзэлхэ зохисотой эрхэ байдал олгоо.

Ургамалай хэнзэлхэдэ ута намар боложо, орой болотор саһа оронгүй, дулаан байхые зугнөө гэжэ нютаг нютагай арад зон хэлсэдэг байха юм.

Олон жэлдэ байгаалиин шэнжэ тэмдэг ажаглажа һураһан арад зоной шэнжэлэлгэ зүбтэйшье байдаг гээшэ.

Ин. КОТОВ.

ТҮБИ ДЭЛХЭЙН ЭЛДЭБ ҺОНИН

12-той СТУДЕНТКА

12 наһатай Сандра Санборн (Америкэ) Колорадо штадай университедтэ экзамен барижа ороо. Энэ басаган һургуулида хэзээшье һураагүй, харин түрэлхидтэеэ хамта гэртээ ном үзэдэг байгаа. Сандрын эсэгэ (инженер-электрик) басаганайнгаа 5-тайдань тэрээндэ тригонометри зааһан байна. Сандра өөрынгөө хэба шадабаряар, бэлэдхэлэй талаар университедэй 1-дэхи курсда һуража шадаха гэжэ университедэй багшанар мэдүүлнэ.

Нью-Йорк.

В. КОПЫТИН, ТАСС-ай корреспондент.

ҮБГЭДЭЙ ҮДЭР

Япондо сентябриин нэгэ үдэр «Орон соохи үндэр наһатанай үдэр» үнгэргэгдэдэг юм.

Японой эгээн үндэр наһатай, 112-той Дзубуки Накамура Камаиси хотодо (Хонсю аралай зүүн хойто хизаарта) ажаһуудаг. Накамура 1852 ондо түрэһэн байна.

Элүүрые сахилгын, социальна тэдхэлгын министерствын мэдээнэй ёһоор, Японд 100-һаа дээшэ наһатай 31 эрэшүүл, 160 эхэнэрнүүд бии.

Токио.

Г. ГАВРИЛЕНКО, ТАСС-ай корреспондент.

ГАЙХАЛАЙ ТОМО ХАРТААБХА

Франциз фермер Дельмо гэгшэ Суйяк тосхондохи огородһоо юрэ бусын томо хартаабха малтажа абаба. Тэрээнээ шэгнэхэдэнь, 970 грамм татаа. Энэ мэдээсэлые тунхаглажа үрдеэгүй байтарнь, Гранд Паруас тосхоной фермер Павье гэгшэһээ «Юманите» газетэдэ үшөө нэгэ бэшэг оробо. Тэрэ хүн 1 килограмм 185 грамм шэгнүүртэй хартаабха өөрынгөө огородһоо малтажа абааб гэжэ мэдээсэһэн байна.

42 ЖЭЛЭЭР ГЭЭГДЭЭ...

Ковентри хотодо (Англи) һуурижалтай, 95 наһатай Артур Арч гэгшэ һүүлэй 42 жэлэй турша соо өөрынгөө часай түһаламжаар бүхы дэлхэйтэй атаа мэсэ буляалдажа үргэлжэлһөөр. Бүхы дэлхэй дээрэхи ажабайдал 20 минутаар «урилдана» гэжэ тэрэ баталан хэлэдэг.

«Ушар шалтагааниинь юрын лэ юумэл даа. 1922 ондо Англидахи бүхы часууд 22 минутаар урид табигдаһан байгаа. Би тэрээниинь хэзээшье зүбшөөхэгүй хүм. Юундэб гэхэдэ, минии наһые 20 минутаар хулуугаа бшуу. Тиимэһээ өөрынгөөл часаи зааһаар ябадагби» гэжэ Арч тайлбарилна.

Иимэ үсэд дээрэһээ олон бэрхэшээлтэй тушаалдаһан байхаб гэжэ Арч мэдэрнэ. 42 жэлэй турша соо тэрээниие зургаа дахин ажалһаань гаргаһан. Юундэб гэхэдэ, ходол 20 минутаар гээгдэдэг байгаа бшуу.

ЛВ. (ТАСС).

АНГУУШАДТАЙ БАРААЛХАЛГА

Һаяхан Югославиин Нови Сад хотодо агнуурнин ба загаһа барилгын выставкэ-ярмаг орон доторнь түрүүшынхеэ нээгдээ. Энэ ярмагта Баруун Европын олохон фирмэнүүдэй түлөөлэгшэд сугларба. Зарим нэгые агнуурнин буу, һомо хэрэгсэл, бусадые — загаһа барилгын зэмсэгүүд һонирхуулаа. Франциин урда зүгтэхи Вар департаментын агнуушадай федерациин түрүүлэгшэ Лоран Робер гэгшэ агнуурида хэрэглэгдэхэ амиды шандагануудые барижа тушаахаар договор баталая гэжэ дурадхаа.

Тиимэ договор баталагдаа. «Амиды товарай» түлөө 40 мянган доллар түлэгдэхэ юм ха. Тиин Югославиин шандагашад франциз агнуушадтай бараалхахаяа һаяар мордохонь.

Ю. КОРНИЛЮВ, ТАСС-ай корреспондент. «ВОКРУГ СВЕТА» журналһаа абтаба.

Белград.

Сала... үдэр...

Улаан-Үдын гидрометео... риин мэдээсэһэнэй ёһоор ... республика соомнай үү... байжа, зарим газарта шин... орохо. Баруун хойноһоо ... гаар һалхилха. 2—7 градус... болохо. Улаан-Үдэдэ ү... 1—3 градус хүйтэн, үдэрт... градус дулаан байхаар хү...

Октябриин 4—5-най үдэ... бүрхэгшэг, үглөөгүүршэг ... зарта саһан орохо. Баруун... һоо һулашагаар һалхилха. ... доо 4—9 градус хүйтэн, ... 3—8 градус дулаан бай... леэгдэнэ.

ШОГ РАССКАЗ

„ЭКОНОМИСТ"

Булхэр Хатуевич олон жэлдэ хүдэлжэ, нилээд туршалгатай болоһон экономист. Тэды ондо гараһан тиимэ тогтоолой ёһоор, тэдыдэхи разрядай хүдэлмэришэн хэды салин абаха зэргэтэй гээд сээжээр торсоогүй хэлэхэ.

Халаг, Хатуевичнай гансахан лэ толгойгоо үбдэдэг муу занашалтай. Архи гэхэдэ аха дүүһээ үлүүгээр һанадаг.

Нэгэтэ үглөөгүүр Булхэр Хатуевичай ажалдаа ерэхэдэнь стол дээрэнь обоо хүдөө саарһан сөхыжэ байба. Тэрэниие харан гэхэдээ Хатуевич шэг шарайгаа хобхо һургэн хүбилгэжэ, дураа гутан уршына.

«Баһа үнөөхил нарядууд... Яажа шалгаха хүн гээшэбиб. Толгойм тогоо руу үһа юулэһэндэл сэл сэлхэн тээд, нюдэм улхархайшаараа гарашуутай байна» гэжэ дуугараад, саарһануудаа урдаа татаба. Гар хүлынь үе мэсээрээ һалганаад, зүрхэниинь һабиганаад, удаань һууха арга барагдалай. Уншагдаагүй нарядуудай шэгшэг дээгүүр «шалгаба, зүб, Б. Хатуевич», «Баталба, зүб, Б. Хатуевич» гэжэ байжа саһан дээгүүр шаазгайн һабараар мүр гаргаһандал гартай башэлгэ арза марза табиба.

Үглөө үглөөгүүрынь директортэ дуудуулһан Булхэр Хатуевич ноёной кабинет уруу суранзаар татуулһан юумэндэл гүйжэ оробо.

— Һуугты, Булхэр Хатуевич, ажалгнай һонигүй болоод, таамнай наада хэдэг болоболта даа? — гэжэ директор ёгтолон шэрүүхэнээр хэлэбэ.

— Юу, юун гэнэт, ямар наадан, юун болооб? — гээд Булхэр Хатуевич ойлгожо ядан, директорэйнгээ шарай гайхаһан нюдөөр шэртэн һуугаа һэн.

— Баригты, энээнээ уншагты, — гээд директор нарядуудынь пас байса урдань шэдэжэрхинэ.

«Хии һэбэлээ: хоёр үдэр соо долоон тонно дүшэн килограмм. Далан солхооб ерэ мүнгэнэй болоо. Утаа шэрээ: гушан тонно, дүрбэн модондо. Зуун солхооб табин мүнгэнэй болоо. Булхэр Хатуевичые асараа, хоёр модон гушан метр соо, нэгэ центнер юһэн килограмм. Долоон солхооб ная мүнгэнэй болоо гэхэ мэтэ... һарнашкын Холхондойдо хахад һара соо хамта дээрээ 398 түхэриг 99 мүнгэнэй наряд баталбаб». Б. Хатуевич гээд өөрөө гараа табижархиһан байбал даа.

Булхэр Хатуевич бэгсэргэ шэнги бэлтышоод, баха шэнги шахышоод, амаа барижа, хэлээ хазажа, ямар амитан намайе наадалбаб гэжэ тэсэжэ ядан һуугаа һэн.

Н. ДОЛГОРХАНОВ.

Редактор Ц. О. ОЧИ...

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-У... улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. ред... тора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—... отделов: сельскохозяйственного производства и парт... жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и парт... ной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологиче... —24-74, советского строительства и быта—34-93, рабсел... ров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и пере... дов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Сов... Министров Бурятской АССР.

Н00235. Зак. № 1031